

Onsdagen den 15 februari

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motion

1977/78:1751 till näringsutskottet

§ 3 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkanden

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till utbildningsdepartementet m. m.

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt gäller utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Trafikutskottets betänkande

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 4 Förlustutjämning vid inkomsttaxeringen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:79 om ändrade beskattningsregler för koncernbidrag m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:79 (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1978:370),
2. lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en ändring i bestämmelserna om kommunal beskattning av koncernbidrag. F. n. gäller att koncernbidrag, som utges för att täcka förlust hos det mottagande företaget, i vissa fall inte får avräknas mot förlusten vid den kommunala taxeringen. I stället beskattas det mottagande företaget kommunalt för hela bidraget. Nu föreslås att regeringen skall få

*Förlustutjämning
vid inkomsttaxeringen*

Onsdagen den
15 februari 1978

*Förlustutjämning
vid inkomsttax-
eringen*

möjlighet att medge att sådana koncernbidrag får kvittas mot förluster i särskilt angelägna fall, t. ex. när förlustföretagets verksamhet har väsentlig betydelse för sysselsättningen på en eller flera orter. Sådant medgivande avses kunna lämnas i fråga om koncernbidrag som har utgivits under år 1976 eller senare år.

Vidare föreslås att regeringen på ansökan skall kunna föreskriva att statligt stöd, som utgår till företag i vissa krisdrabbade branscher eller som utges av regionalpolitiska skäl i form av lån med s. k. villkorlig återbetalningsskyldighet, vid inkomsttaxeringen skall jämföras med statsbidrag. Detta innebär inte att den avtalade skyldigheten för mottagaren att återbetala erhållna medel rubbas. Den nya bestämmelsen avses kunna tillämpas på stöd som har beviljats under år 1977 eller senare.

Slutligen föreslås att tiden för skattemässig förlustutjämning skall förlängas för aktiebolag och ekonomiska föreningar från sex till tio år. Förlängningen skall omfatta förluster för vilka avdrag annars skulle ha kunnat medges senast vid 1977 års taxering."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:952 av Erik Hovhammar m. fl. (m, c),

1977/78:976 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens proposition 1977/78:79 punkten 2 vad avsåg ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst, och

1977/78:978 av Erik Wörnberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionens förslag till lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:952, 976 och 978 skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att anvisningarna till 19 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,
2. lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Reservation hade avgivits av Erik Wörnberg, Tage Johansson, Runc Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Curt Boström och Bo Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet beträffande ändringarna i förlustutjämningsförordningen bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1977/78:976 och 978 samt med avslag på motionen 1977/78:952 skulle anta det vid propositionen följande förslaget till lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst med den ändringen att 3 § skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse.

TAGE JOHANSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas förslag till vissa ändringar av beskattningsreglerna för koncernbidrag.

Den socialdemokratiska gruppen i skatteutskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka den del av regeringens förslag där man avser att förlänga tiden för skattemässig förlustutjämning för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Som framgår av betänkandet innebär regeringens förslag en förlängning av denna tid från sex till tio år.

Motivet för en sådan förlängning anges vara att ett antal företag på grund av det ansträngda läget inte skulle kunna utnyttja sin rätt till förlustutjämning under den föreskrivna sexårsperioden.

I den motion som ligger till grund för vår reservation har vi erinrat om att åren 1974 och 1975 var mycket goda vinstår för de flesta företagen med åtföljande goda möjligheter till resultatutjämning. Många företag hade då bruttovinster, som gav utrymme för maximala av- och nedskrivningar. Eftersom förlusterna i huvudsak måste hänföras till tiden efter år 1975 återstår dessutom alltjämt huvudparten av den tid som gäller för rätten till förlustutjämning, alltså sex år.

Vi har också i motionen och i reservationen påtalat att en förlängning av tiden för enbart aktiebolag och ekonomiska föreningar skulle innebära att dessa skatteregler skulle bli olika för olika typer av företag. Aktiebolag och ekonomiska föreningar skulle få gynnsammare regler än mindre företag, och det är, enligt vår mening, oriktigt från principiella utgångspunkter. Vi har ju alltid hävdat att skattereglerna så långt möjligt bör vara konkurrensneutrala.

Det finns således, enligt vår mening, inte tillräckligt starka skäl för att göra den ändring som nu föreslås av regeringen och som tillstyrks av skatteutskottets majoritet. Vi har därför i vår reservation yrkat på att sexårsregeln skall gälla även i fortsättningen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande fogade reservationen av Erik Wårnberg och övriga s-ledamöter.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! I vår motion yrkar vi avslag på regeringens förslag om ytterligare tid för förlustutjämning. Regeringens politik har från första stund gått ut på att överföra skattebördorna i än högre grad på de lönearbetande och underlätta för kapitalisterna. Vänsterpartiet kommunisterna accepterar inte en sådan politik.

Vi har i flera motioner i stället angivit alternativ, som visar hur ett skattesystem skall se ut. Ett skattesystem som underlättar för den lönearbetande klassen och som tar ifrån dem som i dag på olika sätt undandrar sig beskattning, lagligt eller olagligt.

Den djupa kapitalistiska kris som landet befinner sig i vill borgarregeringen försöka lösa med att ytterligare underlätta kapitalisternas profitjakt. Det är en politik som drabbar de människor i samhället som har det sämst. All

företagsamhet skall så mycket som möjligt befrias från skyldigheter – det tycks vara mottot i kanslihuset.

Sänkning av arbetsgivaravgifter, indexreglering av skatteskalorna, höjning av moms, minskning av livsmedelssubventionerna m. m. – allt i syfte att försämra för den stora delen av människorna, för barnfamiljerna, pensionärerna och det stora flertalet av lönarbetarna. Sänkning av dessas standard till förmån för ytterligare vinstmöjligheter och skatteflykt för ett fåtal – detta är den beska medicin som kapitalets springpojkar bär fram.

Vpk föreslår en helt annan medicin för att lösa krisen. Den har till syfte att i förlängningen få slut på dessa ständigt återkommande och fördjupade kriser. En politik i arbetarklassens tjänst innebär inskränkningar i storfinansens möjligheter till utsugning av människor och spel med samhällets ekonomi. Den ordning som detta system utgår från tjänar endast de kapitalstarka. Detta system tjänar dem som utnyttjar andra för sin egen vinning. Det tjänar dem som utsuger andra och därigenom – förutom kapital – också erhåller makt över samhällsapparaten. En ökning av förlustavdragens tidsmarginaler från sex till tio år är ett led att tjäna dessa utsugare. Det är ett led i skapandet av ännu fler tillfällen för de redan besuttna att skatteflykta.

För en del år sedan togs ett beslut på en LO-kongress att utreda möjligheterna att genom fonder komma åt en del av kapitalbildningen i företagen. Syftet var då att försöka begränsa kapitalisternas rörelsemöjligheter. Debatten om detta ökade när de s. k. övervinster blev aktuella i storföretagen. "Övervinster" är ett konstigt begrepp, men det syftar helt enkelt på en ovanligt stor vinst. Under de rekordår som storfinanserna då hade kom inget förslag om förkortning av eller inskränkning i förlustutjämningen, men när kapitalismen är i kris skall olika åtgärder till för att garantera de privata kapitalintressena profiter. Då tar man också tillfället i akt att i sysselsättningens namn stärka det privata utsugningssystemet.

De tre skatteutredningar som lagt fram sina betänkanden under fjolårets sista månader ger inte heller några förslag om skärpningar eller förändringar av kapitalets rörelsefrihet.

När den nya regeringen trädde till sade den i regeringsförklaringen att privat och statlig maktkoncentration skall motverkas. Vad har det blivit av denna utfästelse? Ingenting. För oss kommunister framstod det talet som lika falskt som centerns kärnkraftslinje. Ni gav tomma löften. Politiken har i stället under snart ett och ett halvt år visat att meningen med valfläsket var precis den motsatta.

I stället för lättnader för kapitalet, och då framför allt storfinanserna med huset Wallenberg i spetsen, måste skärpningar till i skattesystemet och ett radikalt nytt skattesystem utformas – ett skattesystem som i stället skapar rättvisa åt människorna och ett slut på fåtalets maktmissbruk.

Det är av den orsaken som vi avstyrker denna del av regeringspropositionen.

Jag yrkar därför bifall till reservationen, vars yrkande innebär avstyrkande på samma punkt som vi avstyrker i vår motion 976.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! I den proposition som vi nu behandlar framläggs tre olika förslag.

Vad gäller föreslagna ändringar i bestämmelser om kommunal beskattning av koncernbidrag samt taxering i samband med lån med s. k. villkorlig återbetalningsskyldighet föreligger inte delade meningar.

Däremot har – som har verifierats från denna talarstol – motioner väckts i anledning av det tredje avsnittet med förslag om förlängning från sex till tio år av den period, inom vilken aktiebolag och ekonomiska föreningar har rätt att göra förlustutjämning. Tommy Franzén och Tage Johansson har här talat för avslag på regeringens förslag i den delen.

Regeringens förslag grundar sig på att det i nuvarande ansträngda läge finns företag i flera branscher som löper påtaglig risk att inte kunna utnyttja rätten till förlustutjämning under den föreskrivna sexårsperioden. Det gäller ofta relativt nystartade företag som haft stora initialkostnader under de närmast föregående åren och som på grund av rådande lågkonjunktur inte uppnår lönsamhet så snart som normalt hade kunnat påräknas. Det kan också antas, anför regeringen i sin proposition, att företag i utsatta branscher i år och under de närmast följande åren redovisar förluster som inte hinner utnyttjas under sexårsperioden. I många fall kan det ha stor betydelse för företagets framtida utveckling att förlustavdraget inte går förlorat.

Självfallet torde det som reellt underlag för regeringens bedömning i det fallet finnas erfarenheter från konkreta fall i verkligheten.

En utvidgning av möjligheterna att utnyttja rätten till förlustavdrag kan i många fall avsevärt öka företagets ekonomiska stabilitet och utveckling och dess förutsättningar att fortsätta sin verksamhet och därmed också ge fortsatt sysselsättning.

Administrativt är det också relativt enkelt att göra denna förlängning, eftersom deklARATIONER från aktiebolag och ekonomiska föreningar redan med nu gällande bestämmelser förvaras under längre tid än deklARATIONER från enskilda företag.

Tage Johansson har yrkat bifall till den reservation som är fogad vid utskottsbetänkandet. I reservationen omnämns exempelvis att de goda åren 1974 och 1975 för de flesta företag gav så stora vinster, att den nuvarande perioden för rätt till förlustutjämning inte utgör något problem för dem just nu. Till det kan väl sägas att alla företag inte hade möjlighet att skapa reserver under de åren. Men de förluster som reservanterna ändå erkänner har uppkommit 1975 och 1976 är som bekant betydande. I reservationen hävdas att man ändå har fyra år på sig för att utjämna de förlusterna. Men med hänsyn till den utveckling som vi nu kan förutse under 1978 och framöver kan företagen knappast räkna med att hinna utjämna dessa förluster under de fyra kommande åren. Det är mycket stor risk för att så inte kommer att ske, och jag tror därför att propositionens och utskottets mening är riktig.

Jag kanske här skall säga till Tommy Franzén att jag inte har anledning att gå in på den principiella diskussion som han tog upp om skatteproblematiken och företagen. Jag vill dock bestrida att en sådan åtgärd som vi nu diskuterar

*Förlustutjämning
vid inkomsttax-
eringen*

skulle leda till en övervältring av kostnader på de anställda; tvärtom hävdar jag – och jag har stöd för den meningen hos många av de anställda – att om man kan ge företagen ökad ekonomisk stabilitet och möjligheter att utvecklas är det också den bästa garantin för de anställdas trygghet.

I en annan motion, som har väckts av Erik Hovhammar och där f. ö. jag finns med bland undertecknarna, har på denna punkt föreslagits att förlustutjämningsperioden skulle förlängas till tio år även för fysiska personer som driver jordbruk eller rörelse. Motiven är att bestämmelserna för företag bör vara likformiga, oavsett om företagen drivs i olika företagsformer, samt att det inte kan uteslutas att det finns behov av längre utjämningsperiod även för företag som drivs som enskild firma eller handelsbolag. Utskottet har dock ansett att detta skulle medföra stora administrativa svårigheter. Det skulle då erfordras antingen att man införde krav att taxeringsmaterialet skulle förvaras i tio år även för sådana företag – vilka är ganska många – eller också att man införde en möjlighet att fastställa förlusternas storlek innan deklARATIONERNA förstörs. Detta är en stor administrativ apparat. Dessutom synes det enligt utskottets mening vara tveksamt om det finns så stort reellt behov av förlustutjämning för längre period att 6 år hos företag som drivs som enskild firma, men utskottet har uttalat att frågan bör omprövas, om sådana behov skulle uppstå.

I samma motion har också yrkats på en utredning om fämansföretagens rätt att utnyttja förlustavdrag med översyn av de bestämmelser som säger att samma personer skall ha ägt samtliga aktier eller så gott som samtliga aktier vid såväl förlustårets ingång som vid utgången av det år då förlustavdrag yrkas. I avvaktan på utredningens resultat föreslås i motionen att dispensmöjlighet från nämnda regler införs i vissa fall.

Utskottet vill inte förneka att det i enstaka fall vid ägarbyten kan förefalla rimligt att förlustavdrag får utnyttjas. Man är dock inte beredd att utan närmare utredning tillstyrka den föreslagna provisoriska ändringen enligt motionen utan förutsätter att frågan prövas i samband med ställningstagandena till företagsskatteutredningens förslag.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Johan Olsson vill inte gå in i någon principdiskussion. Jag har förståelse för att en centerpartist aktar sig noga för det i dagens läge!

Han sade att det beträffande koncernbidragen inte föreligger några delade meningar. Jo, det gör det, även om man kanske inte vid alla tillfällen framför dem i form av motioner.

Vi har bedömt frågan så, att man inte kan komma åt den verkliga kärnfrågan, oavsett om vi behåller nuvarande system eller om vi inför den förändring som nu föreslås av regeringen. I det läget har vi inte framlagt någon motion. Däremot har vi inte samma uppfattning som centerpartiet och övriga borgerliga partier i den här frågan.

I stället har vi i flera andra motioner lagt fram alternativ till ett annat skattesystem med förslag till hur det skall utformas, och i ett sådant alternativ

finns inte det här förslaget med.

Beträffande den principiella diskussionen, som Johan Olsson av förklarliga skäl inte ville gå in på, är det ju så, att även en förlängning av förlustavdragsperioden från sex till tio år gör att man underlättar för företagen när det gäller skatterna. Minskar vi skatterna i ena ändan, så måste vi naturligtvis skaffa fram skatter i andra ändan, och då blir det de anställda som drabbas – inte bara anställda i de företag som kan komma i fråga för förlustutjämning utan också övriga anställda.

Johan Olsson berörde tryggheten i anställningen, och det kan naturligtvis vara intressant. För tryggheten i anställningen tror jag inte det är någon större skillnad om man ändrar mellan sex och tio år när det gäller förlustutjämning. Tryggheten i anställningen finns bara inte i det rådande systemet. Det tycker jag bevisas dagligen i pressen, där det talas om nedläggningar, inskränkningar i verksamheten osv. på grund av dålig lönsamhet eller andra omständigheter. Det är ju här fråga om företagsekonomisk lönsamhet – när de privata intressena inte anser att man skall driva någon industri, någon tillverkning eller liknande verksamhet. Men den företagsekonomiska bedömningen borde helt naturligt inte få ligga till grund för beslut om huruvida man skall upprätthålla produktionen. Det måste ju vara en samhällsekonomisk bedömning, ett behov hos människorna, vilken skall vara styrande och inte en privat spekulation.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tage Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tage Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 141

§ 5 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:78 om försäljningsskatt

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

*Förlustutjämning
vid inkomsttax-
eringen*

- på motorfordon m. m. jämte motion
1977/78:22 med anledning av propositionen 1977/78:18 om protokoll mellan Sverige och Finland om ersättning för bortfall av kommunalskatt i vissa fall
1977/78:23 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser förvärv av aktier i AB Vin- och spritcentralen

Justitieutskottets betänkanden

- 1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser anslag till justitiedepartementet m. m.
1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till ersättning för personskador på grund av brott, m. m.
1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Patentlagen, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:1 om ändring i patentlagen (1967:837), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:1 hade regeringen (justitiedepartementet) – efter hörande av lagrådet – föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i patentlagen (1967:837),
2. lag om erkännande av vissa utländska avgöranden på patenträttens område m. m.,
3. lag om ändring i lagert (1946:816) om bevisupptagning åt utländsk domstol,
4. lag om ändring i lagen (1971:1078) om försvarsuppfindingar,
5. lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.

dels godkänna

1. den i Washington den 19 juni 1970 avslutade konventionen om patentsamarbete med därtill hörande tillämpningsföreskrifter,
2. den i München den 5 oktober 1973 avslutade konventionen om meddelande av europeiska patent (den europeiska patentkonventionen) med därtill hörande tillämpningsföreskrifter och protokoll.

dels förnya sitt godkännande av den i Strasbourg den 27 november 1963 avslutade konventionen om förenhetligande av vissa delar av patenträtten.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås att riksdagen godkänner 1970 års konvention om patentsamarbete och 1973 års europeiska patentkonvention.

Syftet med dessa konventioner är främst att undvika en del av det dubbelarbete som f. n. utförs då en uppfinning patentsöks i flera länder. Enligt konventionen om patentsamarbete är det möjligt att samtidigt söka patent i en eller flera av de fördragsslutande staterna genom en s. k. internationell patentansökan. En sådan ansökan blir föremål för central nyhetsgranskning vid en nationell patentmyndighet eller internationell organisation som har utsetts att utföra sådan granskning. När sökanden har fått utlåtande över granskningen, kan han ta ställning till om han vill återkalla ansökningen eller fullfölja den och få den prövad i någon eller några av de stater som den omfattar. Konventionen ger också sökanden möjlighet att få en förberedande patenterbarhetsprövning av ansökningen utförd. Om han fullföljer ansökningen, prövas den i vanlig ordning av de berörda nationella patentmyndigheterna. Resultaten av nyhetsgranskningen och av eventuella förberedande patenterbarhetsprövning är inte bindande för de nationella patentmyndigheterna. Det centraliserade gransknings- och prövningsförfarandet syftar bara till att underlätta dessa myndigheters fortsatta handläggning av ansökningen. Konventionen nödvändiggör inte några ändringar i de fördragsslutande staternas materiella patentlagstiftning.

Enligt den europeiska patentkonventionen skall ett europeiskt patentverk upprättas. Detta skall ha sitt säte i München. Det europeiska patentverket skall handlägga och pröva ansökningar som görs enligt konventionen och meddela patent för en eller flera av de fördragsslutande staterna.

Konventionen innehåller en fullständig reglering av förutsättningarna för att europeiskt patent skall kunna meddelas. Europeiskt patent skall i princip, i stat som patentet avser, ha samma rättsverkan som ett nationellt patent. Motsvarande gäller i fråga om rättsverkan av europeisk patentansökan. Konventionen inskränker inte de fördragsslutande staternas rätt att ha egna patentverk som meddelar nationella patent för vederbörande stat.

Lagförslagen innebär bl. a. följande. Viss kodifiering föreslås av gällande rätt beträffande vad som kan patenteras. Vidare föreslås vissa ändringar av patentlagens bestämmelser rörande innehållet i den ensamrätt som ett patent ger. Institutet tilläggsopatent upphävs. Giltighetstiden för patent föreslås förlängd från 17 till 20 år. Vissa nya grunder för ogiltighetsförklaring av patent införs i patentlagen.

Lagförslagen har utarbetats i nordiskt samarbete.

Enligt förslaget bemyndigas regeringen att bestämma när den nya lagstiftningen skall träda i kraft.”

I detta sammanhang hade behandlats

*del*s de med anledning av propositionen väckta motionerna
1977/78:29 av Hans Alsén m. fl. (s),

1977/78:30 av Inger Lindquist (m) och Håkan Winberg (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag om att de nuvarande straffbestämmelserna i patentlagen ersattes med bestämmelser om vite.

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:656 av Marianne Karlsson (c),

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:524 av Marianne Karlsson (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att åtalsbestämmelserna i 57 § patentlagen översågs, och

1977/78:525 av Marianne Karlsson (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde utredning om skärpt skadeståndsplikt vid patentin-
träng.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle

1. beträffande produktpatent på livs- och läkemedel avslå motionen 1977/78:29,

2. beträffande den i München den 5 oktober 1973 avslutade konventionen om meddelande av europeiska patent (den europeiska patentkonventionen)

dels anta 11 kap. i det genom propositionen 1977/78:1 framlagda förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837),

dels godkänna konventionen med därtill hörande tillämpningsföreskrifter och protokoll,

3. beträffande den i Washington den 19 juni 1970 avslutade konventionen om patentsamarbete (samarbetskonventionen)

dels anta 3 kap. förslaget till lag om ändring i patentlagen,

dels godkänna konventionen med därtill hörande tillämpningsföreskrifter i enlighet med vad utskottet förordat,

4. beträffande sanktionssystemet med anledning av motionerna 1977/78:30, 1977/78:524 och 1977/78:525 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten.

5. anta de genom propositionen framlagda lagförslagen i den mån de inte omfattades av utskottets hemställan ovan under 2 och 3,

6. beträffande uppfinnarstöd avslå motionen 1976/77:656.

7. förnya sitt godkännande av den i Strasbourg den 27 november 1963 avslutade konventionen om förenhetligande av vissa delar av patenträtten (lagkonventionen).

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Lagutskottet har under ett par månaders tid haft att ta ställning till resultatet av ett verkligt avancerat rättsligt samarbete ute i

världen. Detta samarbete har gällt en revision av patenträtten. Det har ju också resulterat i en mycket omfattande proposition, som jag förutsätter att kammarens ledamöter inte har läst.

En stark drivfjäder bakom de internationella ansträngningarna på området har varit önskemålet om att reducera de stora balanser av patentansökningsärenden som uppstått i de nationella europeiska patentverken. Ett annat mål har varit att skapa en patenträttslig ordning där kostnaderna för att uppnå patentskydd för en uppfinning i flera stater är väsentligt lägre än vad som nu är fallet. Konventionsarbetet har främst inriktats på att åstadkomma en förenkling av den internationella patentadministrationen, bl. a. genom eliminering av det dubbelarbete som nu utförs när patent söks för samma uppfinning i flera stater.

Det här samarbetet har resulterat i tillkomsten av tre konventioner, nämligen 1970 års samarbetskonvention, 1973 års europeiska patentkonvention och den s. k. marknadspatentkonventionen.

Enligt lagutskottets uppfattning bör Sverige nu tillträda de två första konventionerna. I anslutning därtill bör bl. a. vissa ändringar och tillägg göras i patentlagen. Jag vill nämna att marknadspatentkonventionen har tillkommit främst med tanke på EG-staterna och inte är aktuell att tillträda för svensk del. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet anser att propositionen 1977/78:1 bör bifallas i alla delar.

Med hänsyn till den stora betydelse ett konventionstillträde kommer att ha för det svenska patentväsendet kan det vara lämpligt att ge en kort bakgrund till det internationella samarbetet på området.

Det patenträttsliga samarbetet har sedan slutet av 1800-talet till stor del ägt rum inom ramen för den s. k. Pariskonventionen av år 1883. Syftet med denna konvention, vilken Sverige tillträdde redan år 1885, har varit att minska skillnaderna mellan medlemsländernas nationella patentlagstiftning. I viss utsträckning har man också lyckats härmed. Djupgående olikheter beträffande utformningen av patenträtten förekommer dock fortfarande medlemsstaterna emellan. Möjligheterna att inom Pariskonventionens ram få till stånd en harmonisering av den internationella patenträtten har nämligen visat sig vara små, bl. a. beroende på att antalet medlemsstater är mycket stort och att de sinsemellan står på mycket olika utvecklingsnivå.

Under 1960-talet uppkom vidare i flertalet europeiska patentverk samt i de amerikanska och japanska patentverken besvärande stora balanser av icke prövade patentärenden. Som exempel kan nämnas att antalet icke avgjorda ansökningar i det japanska patentverket vid utgången av år 1970 var 810 000. Även för det svenska patentverket var situationen bekymmersam. Antalet oprövade ärenden uppgick här i början av 1970-talet till ca 55 000.

Det fortsatta revisionsarbetet, som alltså resulterat i de tre tidigare nämnda konventionerna, har i huvudsak ägt rum utanför Pariskonventionens ram. Sverige har deltagit mycket aktivt i arbetet. En följd av denna insats är att det svenska patentverket på olika sätt erhållit en jämfört med övriga staters patentverk förmånlig ställning inom ramen för samarbetskonventionen och den europeiska patentkonventionen. De svenska förhandlarna har vidare

lyckats utverka att konventionernas bestämmelser i materiellrättsliga hänseenden och även i fråga om uppfinnarnas ställning nära anpassats till gällande nordiska regler på området.

Genom samarbetskonventionen bildar de fördragsslutande staterna en union för samarbete i fråga om handläggning av patentansökningar. Konventionen syftar till en centralisering av prövningsförfarandet och ställer upp regler för ansökningens form och innehåll. Den nödvändiggör däremot inte några ändringar i den materiella patenträtten i de fördragsslutande staterna.

Den som är medborgare i fördragsslutande stat skall kunna söka patent genom att inge en s. k. internationell patentansökan. Den skall granskas av en internationell nyhetsgranskningsmyndighet. Till sådan myndighet kan utses nationell patentmyndighet eller internationell organisation, som har minst 100 heltidsanställda granskare. I första hand kommer patentmyndigheterna i Japan, Sovjetunionen, Sverige och USA samt det blivande europeiska patentverket i München att utses till sådan myndighet.

Jag kan nämna att det svenska patentverket i dag har ca 180 granskare och därför mer än väl fyller kravet på att kunna vara internationell nyhetsgranskningsmyndighet. Dessa myndigheter kan också, om sökandena begär det, pröva om den uppfinning som patentsöks är ny, har uppfinningshöjd och kan tillgodogöras industriellt, dvs. om alla förutsättningar för att erhålla patent är uppfyllda.

Det måste här understrykas att resultatet av dessa granskningar av de internationella myndigheterna inte är bindande för de nationella patentverken. Resultatet av den internationella granskningen skall nämligen tillställas den nationella patentmyndigheten i varje stat där patent önskas, och det är denna myndighet som har att bevilja eller avslå patentansökningen med utgångspunkt i resp. lands nationella patenträtt. Det centraliserade granskningsförfarandet syftar alltså främst till att underlätta de nationella patentmyndigheternas fortsatta handläggning av ansökningen. Det får dock förutsättas att resultatet av den internationella granskningen i allmänhet kommer att bli utslagsgivande för de nationella patentverken.

Den europeiska patentkonventionen innehåller regler om ett mera långtgående patentsamarbete än samarbetskonventionen. En europeisk patentorganisation bildas, bestående av ett europeiskt patentverk under ledning av ett förvaltningsråd. Organisationens uppgift är att meddela s. k. europeiska patent för de stater som tillträtt konventionen. Konventionen inskränker dock inte de fördragsslutande staternas rätt att ha egna patentverk som meddelar patent för vederbörande stat.

Det europeiska patentverket skall ha sitt säte i München, med filialer i Haag och Västberlin. De europeiska patenterna tillkommer alltså genom ett förfarande som är fristående från de nationella patentlagarna. Däremot skiljer sig de rättsliga verkningarna i en medlemsstat av ett europeiskt patent inte från den rättsverkan som inträder för ett nationellt patent i den staten. Om fråga uppkommer i Sverige om t. ex. ogiltighet av ett europeiskt patent eller om patentintrång, bedöms således frågan med utgångspunkt i svensk

patenträtt och av svenska domstolar.

Det skulle föra för långt att här närmare redogöra för innehållet i de båda konventionerna. Lagutskottet har, som jag tidigare anfört, ansett att Sverige bör tillträda dessa. I båda fallen gäller, att den stora majoriteten av remissinstanserna varit eniga om att ett konventionstillträde skulle medföra övervägande fördelar för såväl uppfinnare och företag som för det svenska patentväsendet som helhet. Som framgår av lagutskottets betänkande delar utskottet denna uppfattning.

Beträffande samarbetskonventionen ligger fördelarna i öppen dager. Detta gäller framför allt de ekonomiska verkningarna för dem som söker patent och verkningarna för det svenska patentverket, som ju förutsätts bli s. k. PCT-myndighet. Jag hänvisar till vad utskottet i denna fråga anfört på s. 46 f. i betänkandet.

Från uppfinnarhåll har man inför utskottet anfört att konventionen i ett hänseende försämrar uppfinnarens ställning, nämligen när det gäller rätten att få sitt namn nämnt från början i en internationell patentansökan. Enligt svensk rätt kan sökanden, så fort en patentansökan är ingiven, föreläggas att uppge uppfinnarens namn om detta inte redan är angivet. Enligt samarbetskonventionen skulle det i vissa fall kunna dröja två år eller t. o. m. längre tid innan uppfinnarens namn nämns i samband med en internationell patentansökan, även om sökanden angivit att han avser att fullfölja ansökningen till det svenska patentverket.

Utskottet håller i betänkandet med om att detta förhållande kan vara till nackdel för uppfinnaren. Frågan om uppfinnarens namn är dock, som utskottet framhållit, i detta sammanhang inte så tungt vägande att den bör föranleda att ett tillträde till konventionen uppskjuts eller att någon ändring i patentlagen bör göras på denna punkt.

Jag vill emellertid framhålla att utskottet i sitt betänkande – se närmast s. 56 – särskilt understryker att om samarbetskonventionens regler i det nu aktuella hänseendet visar sig få allvarliga konsekvenser för uppfinnarna, bör frågan om hur uppfinnarskyddet skall utformas i patentlagen tas upp till ny prövning.

I anslutning härtill vill jag påpeka att utskottet i full enighet och med anledning bl. a. av tre motioner har föreslagit att en utredning tillsätts med syfte att se över de straffrättsliga och processuella reglerna i patentlagen. Förslaget är tillkommet främst mot bakgrund av önskemålet att förstärka särskilt de "små" uppfinnarnas och de mindre företagens ställning i patenträttsligt hänseende.

Utskottet har vidare ansett att Sverige i ett avseende bör reservera sig mot samarbetskonventionens bestämmelser om internationell förberedande patenterbarhetsprövning – betänkandet s.47.

Frågan om Sverige nu bör tillträda även den europeiska patentkonventionen har utskottet ansett vara något mer svårbedömd. Tveksamheten gäller närmast spörsmålet om vilka konsekvenser ett tillträde skulle få för det svenska patentverkets framtid. Ett av syftena med den europeiska patentkonventionen har, som jag nämnt, varit att rationalisera den europeiska

patentadministrationen. Det ligger i sakens natur att en sådan rationalisering på ett eller annat sätt kommer att gå ut över de nationella patentorganens ställning. Från framför allt visst fackligt håll och från patentombudens sida har farhågor yppats för att patentverkets arbetsbelastning skulle minska så mycket att antalet granskare vid patentverket så småningom skulle gå ned till under 100. Detta skulle bl. a. få till följd att patentverket skulle förlora rätten att utgöra s. k. PCT-myndighet. Vidare skulle verkets möjligheter att ge önskvärd service åt uppfinnare och företag kunna försämrats.

Utskottet – liksom tidigare patentpolicykommittén i sina betänkanden och departementschefen i propositionen – har ingående övervägt vilka följder ett tillträde till konventionen får för patentverket. Enligt utskottets mening ter sig dock farhågorna angående patentverkets framtid något överdrivna. Alla antaganden om verkets framtida personalbehov är naturligtvis osäkra, och i de olika bedömningarna har patentverkets behov av patentingenjörer år 1985 varierat från ca 80 till drygt 150. Enligt de sista av de beräkningar som redovisats för utskottet av företrädare för justitiedepartementet borde det i själva verket finnas ett icke oväsentligt behov av att nyrekrytera arbetskraft om båda konventionerna tillträds. I betänkandet pekar utskottet på att det f. n. i genomsnitt tar fyra år att handlägga ett patentärende och att ärendebalansen uppgår till ca 50 000. Arbetet med att nedbringa denna alltför stora balans torde kräva stor personal. Mot bakgrund av det anförda har ett enigt utskott ansett att man inte behöver frukta att omställningssvårigheter skall uppkomma för patentverkets personal, om Sverige tillträder den europeiska patentkonventionen. – s. 49 i betänkandet.

Jag vill dock med skärpa understryka att om det skulle visa sig att ett tillträde – mot förmodan – skulle medföra allvarliga konsekvenser för patentverket eller dess anställda, åtgärder ovillkorligen måste vidtas i syfte att undanröja sådana verkningar. I betänkandet ger utskottet exempel på åtgärder som kan vidtas i en sådan situation. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen och gör de ingripanden som kan bli erforderliga. Det är enligt min uppfattning av väsentlig betydelse att man slår vakt om patentverkets ställning i framtiden och därmed också tillförsäkrar verket möjlighet att ge service åt näringsliv och uppfinnare i samma utsträckning som hittills. I synnerhet gäller detta för företag och uppfinnare med små ekonomiska resurser. Denna grupp torde nämligen i högre grad än stora företag vara beroende av att ha ett väl fungerande nationellt patentverk.

Enligt utskottet bör Sverige inte avge någon reservation mot den europeiska patentkonventionen. Detta innebär bl. a. att det i svensk rätt övergångsvis gällande förbudet mot produktpatent på livs- och läkemedel kommer att försvinna. Som framgår av betänkandet bör Sverige med anledning härav förnya sitt godkännande av 1963 års lagkonvention. Jag får i denna del hänvisa till vad utskottet anför på s. 51. Detta innebär vidare att utskottet avstyrker bifall till motionen 1977/78:29.

Till sist vill jag erinra om att utskottet ansett det vara av avgörande betydelse för svenskt vidkommande att riksdagen avgör frågan om tillträde

till resp. konvention genom ett enda beslut i stället för att fatta sitt beslut i enlighet med den för stiftande av grundlag stadgade ordningen. Se s. 64 i betänkandet!

För att utvärdera att för sådant beslut erforderligt majoritetsförhållande föreligger förutsätter jag att kammaren företar omröstning med rösträkning vid detta ärendes avgörande.

Med det anförda yrkar jag bifall till lagutskottets betänkande på alla punkter. Om kammaren mot förmodan ej skulle anta utskottets yrkande, under punkten 2 föreslås återremiss till utskottet av hela ärendet utom beträffande punkterna 1 och 4.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp har en annan mening i denna fråga än utskottet. Det gäller punkten om tillträdet till den europeiska patentkonventionen. Vpk anser inte att riksdagen skall godkänna detta så som det nu föreligger.

Biträder man denna konvention överlämnar man ett avsnitt av svenska befogenheter åt en utländsk instans. En del av det som förut kunnat kontrolleras inom Sverige kommer då under inflytande av utländska intressen.

Är detta då en fördel eller en fara för det svenska folkflertalets intressen? Det är den frågan man måste ställa sig. Men utskottet går inte in på den saken. Det redovisar ingen bedömning av denna maktpolitiska aspekt. Man konstaterar bara, i stort sett utan argumentering, att det skulle vara fördelaktigt för Sverige att biträda den europeiska överenskommelsen. Enligt vpk:s mening är detta både ett överslätande sätt att behandla frågan och en saklig tvivelaktighet.

Biträder Sverige konventionen får en myndighet utomlands rätt att meddela patent som blir giltiga också i Sverige. Denna utländska myndighet kommer att stå i nära förhållande till de stora ekonomiska intressegrupper, de stora finansgrupper och monopol som behärskar ekonomin i EG-länderna. Dessa intressen kan alltså utnyttja det europeiska patentet till att skaffa sig fördelar i Sverige på svenska intressens bekostnad. Inte minst är faran uppenbar för att utländska monopol genom taktiskt betingade massansökningar hämmar och försvårar självständiga forskares och uppfinnares rörelsemöjligheter i Sverige.

Några möjligheter att genom lagstiftning i Sverige förhindra sådant missbruk finns i praktiken inte. Detta är med andra ord i rättsligt hänseende ett steg in i den europeiska ekonomiska gemenskapen.

Vi kan från vpk:s sida inte se att det är ett svenskt intresse att bereda EG-monopolen större tillträde till Sverige än nödvändigt. Tvärtom kräver behovet av en självständig forskning, som kan förnya svensk produktion efter samhällsekonomiska principer i det nationella intresset, folkflertalets intresse, att Sverige självt behåller greppet över patentområdet.

När det t. ex. har gällt att binda Sverige till internationella sanktioner mot reaktionära regimer i världen – då har svenska regeringar vanligtvis varit

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

Patentlagen, m. m.

ganska tröga och gärna dragit sig undan en sådan bindning.

När det nu gäller internationella överenskommelser, som uppenbart gynnar västeuropeiska monopol, då visar sig samarbetsviljan räcka för att uppge det nationella inflytandet över viktiga delar av patentväsendet och att t. o. m. påskynda processen, så att detta uppgivande skall kunna ske så snabbt som möjligt.

Från vpk:s sida kan vi inte annat än konstatera det inkonsekventa och partiska i sådana motsägelsefulla ställningstaganden.

Herr talman! Vi yrkar avslag på utskottets hemställan under mom. 2 och på hemställan i näringsutskottets betänkande nr 35 som gäller materiellt stöd åt Europeiska patentinstitutet.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! De invändningar som Jörn Svensson för vpk-gruppens räkning nu anfört har vi ingående prövat i lagutskottet i samband med behandlingen av dessa frågor. Jag har därvid kommit fram till – utskottet är också enhälligt därvidlag – att de farhågor som här har framförts av Jörn Svensson inte är så underbyggda att de överväger de fördelar som det uppenbarligen medför för svenskt näringsliv att komma in i en internationell samverkan i dessa sammanhang.

Jörn Svenssons farhågor för att vi skulle komma att stå under inflytande av monopolföretag i Västeuropa är icke sakligt grundade enligt utskottets bedömning. Vi kan inte heller inse att detta steg in i EG-sammanhanget innebär en försämring för nämnda svenska intressen. Tvärtom har vi bedömt detta inträde som positivt för svenska företagarentressen och för svenska uppfinnare.

Herr talman! Jag vill med detta vidhålla yrkandet om bifall till utskottets förslag.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nu är nog Ivan Svanström ute på litet svag is. Han säger att utskottet ingående har prövat de invändningar som jag förde fram. Men denna prövning förbigår man med tystnad i betänkandet.

Där saknas varje övervägande om de maktpolitiska aspekterna på detta steg in i den europeiska ekonomiska gemenskapens rättsliga system. Det finns inga principiella överväganden redovisade om denna djupare aspekt på frågan.

Man redovisar inte heller några överväganden om vilka situationer som kan uppstå, när utländska intressen genom en utländsk instans, som de sannolikt har ett kontrollerande inflytande över, kan lägga beslag på patenträttigheter, som skall vara giltiga här i Sverige. Det saknas också bedömningar av vilka konsekvenser detta kan leda till och vilka konsekvenser det kan få för den självständiga forskningen i Sverige, den självständiga produktutveckling som är av så stor betydelse för svenska produkters möjlighet att hävda sig.

Vi vet att Sverige, sannolikt i väldigt hög grad framöver, måste förnya sitt

sortiment av produkter. Produktionen måste läggas över från tunga traditionella produkter till helt nya typer av produkter. Det måste enligt vår mening uppenbart kräva ett fast grepp över möjligheterna att få burskap för svensk räkning för den typen av produkter och ett så starkt nationellt självständigt grepp som möjligt över svensk patenträtt.

Om man bryter upp detta genom att ge en utländsk instans, kontrollerad av stora utländska ekonomiska intressen, möjlighet att ta sig in på detta område, riskerar man att allvarligt skada förnyelsen av den svenska forskningspolitiken samt förnyelsen av den teknologiska utvecklingen och produktutvecklingen här i landet. Dessa faror går utskottet och Ivan Svanström inte alls in på. Om man nu så djupgående och allvarligt har provat dem, borde man ha kunnat ägna några rader åt dessa aspekter.

Låt mig sedan, herr talman, ställa ett par raka frågor till Ivan Svanström. Anser Ivan Svanström såsom centerpartist och såsom anhängare, förmodar jag, av den svenska neutralitetspolitiken och av den åtminstone relativa självständighet i förhållande till EG-gemenskapen som har ansetts ligga i den svenska neutralitetspolitikens intresse, att det är förenligt med en sådan linje att vidta en åtgärd, som uppenbarligen öppnar vägen för ett växande patentmonopol från de stora multinationella i EG förankrade koncernernas sida? Anser Ivan Svanström att detta är ett steg in i ett samarbete med EG som skall följas också av andra steg? Har Ivan Svanström några synpunkter på vart utvecklingen kommer att leda, om man gång på gång skall ta sådana ytterligare steg in i samarbetet med en speciell gruppering av stater med specifika intressen?

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Om Jörn Svensson anser att jag är ute på svag is så tycker jag – om Jörn Svensson eventuellt vill höra på – att han ser spöken på ljusa dagen. Den liknelsen är ungefär lika bärande som den om den svaga isen, Jörn Svensson.

Vårt betänkande innehåller inte några överväganden om maktpolitiska intressen och djupare aspekter. Det är helt riktigt, Jörn Svensson. Sådana tycker jag inte ligger inom ramen för de bedömningar som ett specialutskott såsom lagutskottet skall göra.

När det gäller angelägenheten av att produktutvecklingen i Sverige kan främjas på alla händer delar jag Jörn Svenssons uppfattning, eller också delar Jörn Svensson min – vilket som helst. I varje fall är det angeläget att allt görs för att vårt lilla land skall få ett större underlag att arbeta från än det egna riket utgör. Det är helt klart att varje innovatör måste vara angelägen om att få en så stor marknad som möjligt för exploatering av sina kommande uppfinningar. Därför, Jörn Svensson, menade jag att det som vi nu har gått in för är något positivt från företagets, det svenska näringslivets och de svenska uppfinnarnas synpunkter.

Man lämnar över inflytandet till en utländsk instans, säger Jörn Svensson. Ja, det är riktigt i viss mån i det här fallet. Det är också detta som är anledningen till den tekniska behandling av frågan som jag förutsätter

kommer att ske. Men det är inte sant att vi överlåter allt inflytande. Sverige kommer att ha möjligheter att påverka de olika åtgärder som skall företas i samband med den europeiska patentkonventionens omsättande i praktiken.

Vad sedan gäller de två s. k. raka frågor som Jörn Svensson har riktat till mig så vill jag säga för det första att jag vid detta tillfälle inte har anledning att för centerpartiets vidkommande gå in i en bedömning av om utskottets ställningstagande är förenligt med våra i övrigt klara ståndpunkter när det gäller förhållandet till EG. För det andra kan jag inte inse att jag här skall kunna bedöma om det utskottet nu föreslår skall betraktas som ett steg in i EG, vilket sedan skall följas av andra steg. Jag hade inte tänkt mig att det skulle behöva ställas sådana frågor i anslutning till ett ganska harmlöst förslag om rationalisering av patenträtten.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Har man haft sina tvivel förut, så måste jag säga att de blir inte mindre när man hör Ivan Svanström. Han vill över huvud taget inte diskutera det större sammanhang i vilket den här frågan ingår. Han säger: Nu tar vi det här harmlösa steget, och vi bryr oss inte om att sätta det i samband med andra små harmlösa steg som tillsammans kan leda fram till en viss utveckling. Den aspekten vill herr Svanström inte diskutera, och nog är det en något lättvindig inställning när det gäller samarbetet med en sådan maktpolitisk kombination som EG.

Herr Svanström vill inte diskutera vid det här tillfället huruvida en sådan här samarbetsfråga har att göra med partiernas inställning till neutralitetspolitiken. När vill herr Svanström då diskutera detta? Om han över huvud taget inte vill se något samband mellan vår utrikespolitiska linje och den här typen av samarbetsfrågor, när i all världen skall han då diskutera det? Han reducerar hela saken till en teknisk fråga och bryr sig inte om att tala om vad den verkligen är, nämligen en politisk fråga, en maktpolitisk fråga.

Sedan vänder ju herr Svanström fullständigt på klacken i sitt andra inlägg jämfört med det första. I det första inlägget påstod han att man hade prövat alla de olika aspekter som jag hade tagit upp i mitt inledningsanförande. För att krypa undan det hela säger han i sitt andra inlägg att lagutskottet inte har haft någon anledning att pröva de politiska aspekter som jag tar upp. Plötsligt har man inte haft någon anledning att göra det! Som om det inte skulle ankomma på ett lagutskott att anlägga politiska och principiella aspekter på en fråga som rör uppgivandet av svenska legala befogenheter och överlämnande av dessa i händerna på en utländsk instans.

Det må väl ändå vara en principiellt så viktig sak att ett lagutskott har all anledning att ta upp detta. Annars uppstår ju just det läge som herr Svanström uppenbarligen av taktiska skäl vill framkalla, nämligen att alla sådana här samarbetsfrågor reduceras till tekniska frågor som juristerna skall syssla med, som blir av inomparlamentarisk karaktär och inte berör de större maktpolitiska aspekter som är av intresse för folkflertalet. Här gäller det den grundläggande inställningen till den svenska suveräniteten och till svenska

instansers möjligheter att påverka förhållandena i vårt land och hävda Sveriges ekonomiska och politiska självständighet gentemot de stora väst-europeiska monopolerna. Dessa monopol kommer att få ökat spelrum genom att de kan använda en utländsk instans för att skaffa sig patentfördelar här i landet, utan att någon svensk instans och utan att Sveriges riksdag kan ha ett ord att säga därom.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det är ju alltid i lika hög grad uppmuntrande som utsiktslöst att diskutera med Jörn Svensson.

Jag har aldrig tidigare märkt att Jörn Svensson har en särskilt avog inställning mot internationella utflykter, i varje fall inte om de går i en viss riktning. Och jag har i det här sammanhanget anledning att energiskt hävda att inte minst Sovjetunionen är intresserad av en utvidgning av detta internationella patentsamarbete, som är en viktig del av ärendet.

Det som Jörn Svensson nu har hängt upp sig på är det europeiska patentsamarbetet. Jag hävdar återigen att sett från svensk nationell närings-ekonomisk synpunkt och från de svenska uppfinnarnas synpunkt är det en fördel att få ett vidgat arbetsområde i dessa sammanhang.

Jag kan inte heller riktigt förstå på vilka grunder Jörn Svensson bygger sitt påstående att Sverige skulle bli en tummelplats för monopolistiska maktintressen från den europeiska kontinenten. Jag skulle gärna vilja se, eller i varje fall höra, någon form av bevis för detta Jörn Svenssons påstående.

Jag har inte alls mellan mitt första och mitt andra anförande försökt krypa ur något ansvar i detta sammanhang. Vi har behandlat de här aspekterna i lagutskottet, men det är självklart att vi inte har låtit dem komma till uttryck skriftligen, eftersom dessa frågor – som alltså Jörn Svensson nu berör – ligger vid sidan av det rent tekniska förfarande som patenträtten innebär.

Jag vill framhålla, herr talman, att de bedömningar som vi har gjort självfallet kommer att ytterligare granskas av andra utskott och andra ledamöter av riksdagen, som är mera inriktade på de utrikespolitiska aspekter som Jörn Svensson har velat aktualisera i denna specialrättsfråga.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Hela den här frågan om Sovjetunionen, som det ju är en avledningsmanöver från herr Svanströms sida att ta upp, kan vi avföra ur diskussionen, för vår diskussion gäller uteslutande det europeiska patentsamarbetet, dvs. det samarbete som rör EG-staterna. Sovjetunionen kommer inte alls in i det hela – vi berör inte den punkt under vilken det större internationella samarbetet hör hemma, för det sker i andra former än i det här fallet, som gäller mom. 2.

Herr Svanström vill återigen förvandla denna fråga till en teknisk fråga, och han menar att det här skall vi ta ställning till på rent tekniska grunder. Det är bra märkligt. Vad är riksdagen om inte en politisk instans, och varför skall man då vara tyst just om de politiska aspekterna? Jag menar att det smakar något sjukt att man är tyst just om de politiska aspekterna och försöker

reducera alltsammans till en teknisk fråga.

Herr Svanström säger att han inte ser skymten av bevis för de farhågor jag har framfört, att EG-monopolen skulle öka sitt inflytande. Ja, herr Svanström, för det första tycker jag att när man själv så varmt och så intensivt som herr Svanström förespråkar ett uppgivande av svenska legala befogenheter till en europeisk instans, till en EG-instans, så är det egentligen den som förespråkar detta som skall ha bevisbördan och visa att det här är nyttigt och icke skadligt. Men låt mig då ställa den frågan för det andra: Om man lägger en del av möjligheterna att få skydd för produkter, för uppfinningar, för nyheter på den svenska marknaden i händerna på en utländsk instans, ökar man inte då, herr Svanström, uppenbarligen risken för att stora ekonomiska intressen som ligger väl framme, som har en klar blick för vilka marknader de vill lägga beslag på, utnyttjar denna instans för att stärka sina rättigheter på den svenska marknaden?

Är det inte detta som det hela handlar om?

Och är denna uppenbara risk för en ökad monopolistisk utveckling någonting som centerpartiet – detta förment decentralistiska parti – så varmt kan verka för?

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Först vill jag be Jörn Svensson att litet mera noggrant läsa betänkandet, bl. a. på s. 45 där det tydligt står att patentmyndighet "i stat, vars officiella språk inte är engelska, franska eller tyska, får emellertid utföra sådan prövning om ansökningen görs av någon som är medborgare i eller har hemvist i den staten eller i angränsande stat som har tillträtt den europeiska patentkonventionen".

Detta innebär således att prövningsmöjligheterna i Sverige inte kommer att försvinna i och med att vi tillträder den här konventionen.

Sedan sade Jörn Svensson att han tycker att vårt agerande på något sätt smakar sjukt. Nu vet inte jag hur sjukt smakar. Men i fråga om den omkastade bevisbördan anser jag att Jörn Svensson är illa ute, för när jag vill ha fram någon form av bevis för hans konkreta påstående beträffande den ökning av maktkoncentrationens inflytande i Sverige som han gång på gång återkommer till, vill han ställa en ny fråga till mig. Det är, herr talman, att försöka komma undan litet väl lindrigt.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Beviset är ju, Ivan Svanström, den ökade möjligheten för utländska intressen att via en utländsk instans komma före och lägga beslag på saker och ting. Hade den svenska kontrollen varit fullödlig och hade den bibehållits skulle detta inte ha kunnat ske.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det sista som Jörn Svensson sade kan jag inte acceptera som ett bevis.

Jag har påpekat att möjligheter till svenskt inflytande i det europeiska

patentsamarbetet föreligger, att vi också i fortsättningen kan låta personer som så önskar pröva patenten vid svensk myndighet, och jag har också påpekat, nu för tredje gången, att det positiva är att man får en större marknad för resultatet av uppfinnarens och andras möda. Sverige är ju inte nog stort för att uppfinningarna skall kunna säljas till ett större antal människor.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Farorna måste ändå, Ivan Svanström, bli större, om man har en utländsk instans till vilken utländska intressen kan inge taktiskt betingade ansökningar, som syftar till att så att säga i tiden lägga sig före de ansökningar som kan komma in till en svensk instans. Detta innebär ju att den svenska instansen avhänder sig en del av kontrollmöjligheten. Hur stor denna del är kan naturligtvis inte sägas på förhand. Men att man här har släppt en kontrollinstans som man inte borde släppa om man vill föra en självständig forskningspolitik här i landet, det förefaller mig ganska uppenbart.

Överläggningen var härmed slutad.

TALMANNEN: Utskottets hemställan företas till avgörande momentvis. De i mom. 2 och 3 föreslagna besluten innebär sådan överlåtelse av svenska offentliga organs uppgifter till mellanfolklig organisation eller överstatlig myndighet att beslut härom enligt gällande grundlag måste fattas i särskild ordning.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

TALMANNEN: Ett beslut av den innebörd som föreslås i detta moment skall enligt 10 kap. 5 § första stycket regeringsformen fattas antingen i den ordning som är föreskriven för stiftande av grundlag eller, om beslut i sådan ordning inte kan avvaktas, genom ett beslut, varom minst fem sjättedelar av de röstande och minst tre fjärdedelar av kammarens ledamöter förenar sig. Av utskottsbetänkandet framgår att utskottet funnit att frågan bör avgöras genom ett enda beslut.

På gjord proposition beslöt kammaren att den i mom. 2 upptagna frågan skulle avgöras genom ett enda beslut.

TALMANNEN: För bifall till utskottets hemställan i mom. 2 krävs, som jag nyss nämnde, att minst fem sjättedelar av de röstande och minst tre fjärdedelar av kammarens ledamöter förenar sig om beslutet. Jag får vidare erinra om att beslut som fördrar anslutning från särskilt flertal enligt föreskrift i 5 kap. 3 § riksdagsordningen alltid skall fattas genom omröstning.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

Patentlagen, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Om inte minst fem sjättedelar av de röstande och minst tre fjärdedelar av kammarens ledamöter röstar ja har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades ja-propositionen ha samlat erforderlig majoritet. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 10

Eftersom minst fem sjättedelar av de röstande och minst tre fjärdedelar av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen hade kammaren sålunda bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

TALMANNEN: Ett beslut av den innebörd som föreslås i detta moment skall enligt 10 kap. 5 § andra stycket regeringsformen fattas genom ett beslut, varom minst tre fjärdedelar av de röstande förenar sig, eller genom beslut i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Av utskottsbetänkandet framgår att utskottet funnit att även denna fråga bör avgöras genom ett enda beslut.

På gjord proposition beslöt kammaren att den i mom. 3 upptagna frågan skulle avgöras genom ett enda beslut.

TALMANNEN: För bifall till utskottets hemställan i mom. 3 fordras som nämnts att minst tre fjärdedelar av de röstande förenar sig om beslutet.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 10 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande röstar ja har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades ja-propositionen ha samlat erforderlig majoritet. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 7 Lån till den europeiska patentorganisationen

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:35 med anledning av propositionen 1977/78:1 i vad avser lån till den europeiska patentorganisationen.

I propositionen 1977/78:1 om ändring i patentlagen (1967:837), m. m. hade regeringen i bilaga B (handelsdepartementet) föreslagit riksdagen att till Lån till den europeiska patentorganisationen för [budgetåret] 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 2 800 000 kr.

Den europeiska patentorganisationens verksamhet skulle finansieras genom avgifter som togs ut av de patentsökande och andra parter och genom en andel i de årsavgifter som de fördragsslutande staterna tog ut för europeiska patent. Den skulle sålunda i princip vara självbärande ekonomiskt. Under en uppbyggnadstid av tio år skulle de fördragsslutande staterna genom lån ställa medel till den europeiska patentorganisationens förfogande. Lånen jämte marknadsmässig ränta skulle därefter återbetalas under en femtonårsperiod. Sammanlagt beräknades Sverige få bidra med ca 18 milj. kr.

Lån till den europeiska patentorganisationen

Utskottet hemställde

att riksdagen – under förutsättning av beslut om godkännande av 1973 års europeiska patentkonvention – med bifall till propositionen 1977/78:1 bilaga B till Lån till den europeiska patentorganisationen under fonden för låncunderstöd på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 skulle anvisa ett investeringsanslag av 2 800 000 kr.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! I konsekvens med vårt ställningstagande i ärendet lagutskottets betänkande nr 10 yrkar vi från vpk:s sida även avslag på näringsutskottets hemställan i detta betänkande.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på utskottets hemställan, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Meddelande om
tids- och ärende-
planer för kam-
marens arbete*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 9

§ 8 Meddelande om tids- och ärendeplaner för kammarens arbete

TALMANNEN:

Såsom tidigare meddelats har talmanskonferensen på förslag av utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer fastställt ett veckoschema för kammarens sammanträden under en "normalvecka". Den nya ordningen innebär bl. a. att kvällsplena i allmänhet undviks, vilket kan medföra att behandlingen av ärenden i större utsträckning än tidigare måste uppskjutas till ett senare sammanträde. Vidare kan interpellationssvar bara undantagsvis lämnas på andra dagar än måndagar och fredagar. Avvikelser från veckoschemat har förutsatts bli erforderliga i början och slutet av sessionerna. Även de allmänpolitiska debatterna och liknande överläggningar nödvändiggör avsteg från bl. a. principen att kvällsplena skall undvikas.

Till kammarens ledamöter har nu utdelats en preliminär ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under tiden den 1 mars–den 19 april 1978. Enligt utskottens beräkningar kommer debatterna med anledning av dessa betänkanden att bli så tidskrävande att det torde bli nödvändigt att anordna en del kvällsplena även om arbetsplenum hålls varje fredag. Tid för interpellationssvar kommer därför att kunna beredas praktiskt taget endast på måndagar.

Den tidsplan som utdelats till ledamöterna omfattar tiden den 27 februari–den 7 maj. Därav framgår bl. a. att fredagarna den 3 och 17 mars i enlighet med vad som förutsatts i den ursprungliga planen blir bordläggningsplena, vid vilka interpellationssvar kommer att lämnas. De flesta fredagarna anordnas emellertid arbetsplena kl. 9.00.

Under veckan den 1–7 maj hålls bordläggningsplena tisdagen den 2 maj kl. 15.00 och fredagen den 5 maj kl. 11.00 och arbetsplenum onsdagen den 3 maj kl. 10.00.

§ 9 Föredros

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:83 om tillämpning i fråga om Sydafrika av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner

Försvarsutskottets betänkanden

1977/78:7 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser anslaget Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser beredningsbudget för totalförsvaret

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Byggnadsmaterialindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:36 med anledning av motioner om byggnadsmaterialindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:272 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen uttalade sig för ett förstatligande av de monopoliserade delarna av byggnadsmaterialindustrin och hos regeringen hemställde om förslag i detta syfte, och

1977/78:1294 av Thure Jadestig m. fl. (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1977/78:272 yrkandet 2,
2. avslå motionen 1977/78:1294.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det är inte mer än tre månader sedan som den här frågan senast debatterades i detta forum. Den gången, liksom alla de andra gånger då vpk har rest frågan om förstatligande av byggmaterialindustrin, har utskottet avstyrkt och kammaren avslagit kraven.

Under de år som vi har ställt dessa krav – och det har vi gjort redan långt innan det blev en borgerlig majoritet i riksdagen, alltså även under den socialdemokratiska regeringens tid – har monopoliseringen inom just byggnadsindustrin ökat.

Statliga utredningar har konstaterat att koncentrationen har ökat betydligt. Under den senaste tioårsperioden har denna monopolisering och koncentration fortsatt, trots att koncentrationen då redan var stark. Vid tidigare debatter har statens företagarroll i denna bransch framhållits och då har de borgerliga politikerna gärna tagit till det gamla välkända slagträet Durox. Dess misslyckande berodde på ett ynkligt dåligt intresse hos den socialdemo-

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

*Byggnadsmaterial-
industrin*

Onsdagen den
15 februari 1978

*Byggnadsmaterial-
industrin*

kratiska regeringen för att skapa ett statligt byggmaterialföretag. Samtidigt som det dåliga intresset omöjliggjorde en statlig etablering mobiliserade storkapitalet motstånd för att slå vakt om sin monopoliserade "guldgruva".

När vänsterpartiet kommunisterna föreslår ett förstatligande av byggmaterialindustrin, gör vi det med tanke på att ett statligt företag måste utgå från annat än kortsiktigt kapitalistiskt tänkande – för det är precis ett sådant tänkande man utgår från i dag. Det kortsiktiga profitintresset skadar samhället vad det gäller såväl utarmning av råvaror som miljöförstöring.

I samhällets intresse måste ligga att ha hela landets sysselsättningsbehov tillgodosett. Vidare måste graden av samhällsnyttig produktion ökas och inriktningen ta hänsyn till de egentliga behoven.

Den s. k. fria konkurrensen står i motsättning till detta och till den faktiska situationen inom byggmaterialindustrin. Enligt SPK, statens pris- och kartellnämnd, finns omkring 160 olika konkurrensbegränsande avtal. Därtill kommer alla de övriga mygelavtal som finns – och att de finns visades för ungefär ett år sedan i den pressdebatt som då ägde rum. Det påvisades där att de största privata byggföretagen gjorde upp sinsemellan om vem som skulle ha jobben.

Det finns tillfällen i en människas liv som vederbörande har anledning att ångra. För den nuvarande statsministern måste dessa tillfällen ha blivit många. Dagtingandet inom energipolitiken är inte en isolerad företeelse. Detsamma gäller förhållandet till storfinansens maktställning här i landet.

I regeringsförklaringen, eller vad löftena skall kallas som Thorbjörn Fälldin gav den 8 oktober 1976, sades följande: "Ägandet i samhället måste spridas. Privat och statlig maktkoncentration skall motverkas." Att detta stycke helt har försvunnit ur regeringsförklaringen från 1976 till 1977 är återigen ett dagtingande.

De ynka rader som utskottet hänvisar till i betänkandet beträffande avstyrkandet av vår motion är till intet förpliktande – och de förpliktar definitivt inte till att motverka den privata maktkoncentrationen. Tvärtom kommer ytterligare koncentrationer att ske inom både byggindustrin och annan industri här i landet.

Att de borgerliga ledamöterna i näringsutskottet tror på de här raderna om att det i regeringskansliet pågår ett arbete i syfte att ta fram ett näringspolitiskt program för byggbranschen, det kan kanske vara förståeligt. Men att socialdemokraterna ställer upp på dessa lösa premisser är sannerligen anmärkningsvärt. Är socialdemokraterna inte klara över vilken opinion det finns ute på arbetsplatserna inom exempelvis byggsektorn? Jag måste ställa frågan: Hur kan socialdemokraterna acceptera dessa till intet förpliktande rader, och hur kan ni förlita er på de borgerligas regeringskansli? Har inte erfarenheterna av ett och ett halvt års borgerligt styre fått er att tappa förtroendet för dem?

Jag måste också ställa en fråga direkt till Knut Johansson och Lars Ulander, som brukar tala om att ta till vara byggnadsarbetarnas intressen: Hur kan ni stillatigande åse hur de privata kapitalintressena inom byggnadsmaterialin-

dustrin utövar sin monopolställning till förfång för bl. a. byggnadsarbetarna?

Om det var på det sättet att ni i handling och inte bara i ord tog till vara byggnadsarbetarnas intressen skulle ni också ställa er bakom våra krav på ett förstärkt förstatligande av byggnadsmaterialindustrin.

Från vänsterpartiet kommunisternas sida kommer vi även i framtiden att resa kravet på ett förstärkt förstatligande av både byggnadsmaterialindustrin och andra industrier. Jag yrkar bifall till motionen 272.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Det är riktigt som Tommy Franzén säger att det bara är tre månader sedan riksdagen behandlade en likartad motion. Det finns naturligtvis inte någon anledning för vare sig utskottet eller riksdagen att ändra sina ställningstaganden på så kort tid. Vi har i utskottsbetänkandet hänvisat till att det inom regeringskansliet pågår översyn och utredningar för att få en näringspolitisk bedömning av hur byggnadsbranschen skall organiseras i framtiden. Redovisning av detta arbete kommer att ske inom ett år.

Vad som har orsakat den största oron inom den här branschen och inom cementindustrin är den konkurrens från Polen som har uppmärksamats och som kan innebära utslagning av vissa jobb inom byggnadsmaterialindustrin i Sverige. Det ligger på ett helt annat plan än vad man från vpk:s sida talar om nu här i kammaren och i sin motion, men i det som jag nämnde kanske det ligger en större fara än i någon annan aspekt på den här branschen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande nr 36.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Fritz Börjesson håller alltså med om att det finns en koncentration inom byggnadsmaterialindustrin. Och den koncentrationen är i privata händer. I siffror har redovisats följande. 1967 var 50 % av byggmaterialektorn i ett fåtal händer. 1974 ökade koncentrationen och uppgick till hela 67 %, dvs. en ökning från hälften till två tredjedelar. Efter 1974 har koncentrationen fortsatt. Den innebär monopolprissättningar. Den innebär nedläggning av industrier på olika orter i landet, som orsakar arbetslöshet m. m. Denna monopolinriktning av branschen, som på kort sikt skapar vinster för ägarna, som utgör ett fåtal, går emot det stora flertalets intressen. Den går emot byggnadsarbetarnas intressen, den går emot hyresgästernas behov. Hyrorna blir högre med monopolprissättning.

Det finns skäl att ställa denna fråga till Fritz Börjesson med anledning av det vackra talet från Thorbjörn Fälldins sida 1976: Vilka åtgärder tänker centerpartiet föreslå för att bryta detta privata maktmonopol?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

*Byggnadsmaterial-
industrin*

Fastighetsdataverksamheten

272 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 272 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 285

Nej – 10

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1977/78:25 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:26 med anledning av propositionen 1977/78:51 angående vissa av internationella arbetskonferensen år 1976 vid dess sextioandra sammanträde (ILO:s nionde sjöfartskonferens) fattade beslut

1977/78:27 med anledning av redogörelsen 1977/78:3 för riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1977

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Fastighetsdataverksamheten

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:5 med anledning av propositionen 1977/78:15 med förslag till ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten jämte motion.

I propositionen 1977/78:15 (justitiedepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten som förordats i regeringsprotokollet.

Sedan flera år tillbaka pågick arbete för att införa automatisk databehandling (ADB) inom fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet. Enligt gällande planer skulle ett ADB-system, i vilket fastighetsregistret och

Fastighetsdataverksamheten

inskrivningsregistret var samordnade i tekniskt hänseende, införas för begränsade delar av landet. Hittills hade ett sådant integrerat system, driftsystem I, tagits i bruk endast i Uppsala län. I propositionen föreslogs på grundval av en översyn som nu hade verkställts vissa ändringar i riktlinjerna för fastighetsdataverksamheten.

I stället för det nuvarande integrerade driftsystemet föreslogs att två skilda ADB-system skapades, ett för fastighetsregistreringen och ett för inskrivningsväsendet. De skilda systemen skulle i all möjlig utsträckning byggas upp genom en utbrytning ur driftsystem I. Övergången från manuell registrering till ADB-teknik skulle även i fortsättningen ske parallellt på de båda verksamhetsområdena.

I propositionen drogs en anslagsmässig och geografisk ram upp för verksamheten under en första femårsperiod. Verksamhetens utformning under kommande etapper skulle komma att utredas vidare. Denna översyn kom bl. a. att omfatta vissa mera övergripande frågor såsom regionalisering och integritet.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1977/78:50 av Hans Lindblad (fp) och Gunnel Jonäng (c), vari hemställdes

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde en tidsplan för överföringen av hela landets fastighetsbestånd till fastighets- och inskrivningsregister,

2. att riksdagen beslutade att som sin mening uttala att driftsystem I för fastighetsregistreringen nyttjades till dess den s. k. RRV-modellen utvecklats så långt att ett val dem emellan kunde göras med beaktande av ekonomiska, säkerhetsmässiga, servicemässiga och andra faktorer

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:50 skulle godkänna i regeringsprotokollet förordade ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten.

Reservation hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jädestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1977/78:50 skulle godkänna de riktlinjer för fastighetsdataverksamheten som reservanterna förordat.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! När riksdagen nu skall ta ställning till civilutskottets betänkande nr 5 om fastighetsdataverksamheten – ett betänkande som redovisar delade meningar – vill jag först notera att utskottet också har en gemensam uppfattning i väsentliga frågor. Denna gemensamma uppfattning får inte döljas av de redovisade motsättningarna.

Det grundläggande är att vi nu står helt eniga bakom en fortsatt utbyggnad av ett fastighetsdatasystem för hela landet. Vi står också eniga bakom principen att inskrivningsregister och fastighetsregister skall datoriseras samtidigt. Vi är eniga om att grunden och ramen för detta är det förtjänstfulla praktiska arbete som gjorts inom centralnämnden för fastighetsdata.

När det gäller takten i arbetet går vi in i etappbeslut som ger stadga åt arbetsplaneringen. Jag vill också gärna peka på att både majoriteten och vi reservanter håller dörren öppen för att öka takten i datoriseringen.

Men på en punkt har vi hamnat i skilda läger vid utskottsbehandlingen. Regeringen föreslår att vi skall binda oss för ett rikssystem av en annan typ än den vi haft i försöksverksamheten. Och regeringspartiernas representanter i utskottet har lydigt följt med. De säger att de har övertygats av propositionen, så att de omedelbart vill besluta om att dela upp driftsystem I i skilda system för fastighetsregister och inskrivningsregister.

Vi reservanter har å vår sida inte blivit övertygade om att detta är den rätta lösningen. Vår grundläggande invändning är inte att det är klart utrett att delade system är *sämre*. Vi säger att det inte tillräckligt klart har bevisats att delade system är *bättre* än det vi har i försöken. Vi tycker att det inte är anständigt att ställa riksdagen inför det här valet förrän man klart kan beskriva alternativet och dess konkreta för- och nackdelar. Vi vet alltså vad vi har men vi vet inte säkert vad vi får.

Dessutom är det tydligen ostridigt så att det skulle gå att besluta om en delning också flera år härfter utan större olägenheter. Däremot kan det vara svårare att gå tillbaka till försökens ordning om man nu fattar ett beslut om delade system. Vår uppfattning är alltså i korthet att ingenting tvingar oss att fatta detta beslut nu och att regeringen inte hittills kunnat bevisa att delade system är sakligt sett bättre.

Låt mig gå in på några punkter i de här diskussionerna för att belysa detta synsätt.

Ett faktum tycks vi vara helt ense om, nämligen att försöken med driftsystem I visat att systemet i den skalan fungerat utomordentligt bra. Mot detta skall då ställas ett system som inte ens är slutligt utformat, än mindre prövat.

En annan sak som vi också tycks vara ense om är att ett utbyggt driftsystem I är lönsammare än delade system. Det sägs ju också i propositionen. Justitiedepartementets företrädare har inför utskottet på den här punkten – med stort personligt engagemang f. ö. – hävdats två saker. Den ena är att denna skillnad i lönsamhet är mycket liten – vad nu detta är i pengar. Den andra är att det inte har gjorts några konkreta lönsamhetsberäkningar i den här delen – man har bara belyst trender. Man kan visserligen fundera över hur det är möjligt att ha båda dessa ståndpunkter på en gång – men faktum kvarstår att om man utgår från justitiedepartementets egna beräkningsföretsättningar så betalar vi flera tiotal miljoner extra för de delade systemen.

Majoriteten anser att den nackdelen vägs upp av att man får ett system som är lämpligare på sikt. Vad vet vi om detta egentligen? Vad vi har fått oss till

livs genom propositionen är bara allmänna teser ur datasystematikens värld.

En sådan tes är att stora integrerade system är sämre än små som täcker bara en statlig myndighets egna behov. Det finns utan tvekan mycket sanning i detta. Någonstans måste det emellertid gå en gräns för det här resonemanget.

Det som är intressant i det här sammanhanget är till en början om det från storlekssynpunkt ligger någon avgörande fördel i att bryta ut ungefär 10 % av ett system, när man samtidigt måste öka den sammanlagda datamängden med 40 %. Det är den konkreta frågan.

Den andra punkten av intresse är om varje myndighet alltid måste ha sitt eget system och att integration alltid är av ondo. I det här fallet har vi ett faktiskt behov av integration antingen vi delar system eller inte. En del av det behovet tillgodoser vi genom dubbelföring – data från det ena systemet förs löpande över till det andra. Kommer det kravet slutligen att stanna vid 40 %? Det är inte säkert, såvitt vi fått höra.

Nåväl – även om vi skulle dubbelföra allting till 100 % så kanske vi i alla fall fick en fördel. Lantmäteriet skulle bestämma över sin bit och domstolsverket över sin. Det skulle kanske vara ett argument om det var så att de här verken tvistat inom sin samorganisation, centralnämnden för fastighetsdata. Det har de emellertid inte gjort. Tvärtom har verken alltid varit ense och ingen har kunnat peka på någon punkt där man kan se någon sannolik tvist. Också på den här punkten fattas det en överföring av den allmänna tesen till den konkreta verkligheten.

En punkt i det här sammanhanget som tycks vara helt outhärdad är hur det kvarstående integrationsbehovet skall lösas vid en delning. Det sägs att problemet kan lösas, och det tror jag visst. Men hur och med vilka praktiska konsekvenser? Det får vi inte veta.

Nåväl – men den personliga integriteten? Också här har vi i bakgrunden den allmänt sett obestridda tesen att det är lättare att hålla ordning på ett mindre system än ett större. Hur är det i det här konkreta fallet? Om vi tittar på den schablonmässiga uppställningen på s. 4 i betänkandet ser vi att det i praktiken kan vara fråga om koordinatregistret och adressregistret som inskrivningsmyndigheterna blir av med. Hur lång tid det dröjer innan de vill dubbelföra adressregistret vet jag inte, men förslaget kommer säkert. Då är det i praktiken kvar koordinatregistret. Skall det ligga endast i fastighetsregistret eller skall vi dubbelföra det också? Gör vi det kan vi slopa delningen, för då är vi tillbaka i driftsystem 1 igen. Kan det möjligen vara så att den debatt i debatten som ägnas åt koordinatregistreringen så att säga för ett eget liv också i delningsfrågan? I så fall skall man säga detta, så att vi kan debattera den frågan. F. ö. har vi en datalag och en datainspektion, som också i ett integrerat system kan ha det avgörande inflytandet.

Vad användarna – förutom inskrivningsmyndigheterna och lantmäteriet – vill är inte heller klart utrett. Vi har fått höra förmodanden. Det skulle väl i och för sig inte vara någon konst att peka ut de uppgifter som användarna sällan frågar efter men som ändå måste finnas där för sammanhangets skull.

Men ingen skulle väl komma på idén att i ett särskilt register lägga just de uppgifter som mer sällan är aktuella. Hur som helst – i det här fallet är det fastigheten som är det gemensamma begreppet.

Slutintrycket av propositionen i den här delen tycker jag har formulerats mycket bra av Hans Lindblad, folkpartiet, och Gunnel Jonäng, centerpartiet: "Gärna fakta men först ett rejält beslut."

Det skulle kunna finnas ett motiv för att ta propositionens förslag, nämligen om vi måste besluta oss nu för att inte komma i större svårigheter och om vi i alla fall hade handlingsfrihet i rimlig utsträckning. Så är det dock inte.

Det som måste göras vid ett bifall till propositionen är ett systemförslag. Det skall enligt justitiedepartementet remissbehandlas. Därefter måste regeringen ha rimlig tid på sig för att bedöma de samlade synpunkterna. Det tar minst ett år innan detta är gjort. Den praktiska innebörden av propositionen på den här punkten är att regeringen ensam någon gång under 1979 skall reglera det nya rikssystemet. Man vill inte redovisa resultatet för riksdagen och begära dess godkännande innan man startar ombyggnaden. I tid skulle man förlora kanske ett par månader på att ge riksdagen rätten att besluta i den här saken på ett fullständigare underlag. Det kan inte vara avgörande i det tidsperspektiv vi arbetar i. Däremot kan det här beslutssättet bli avgörande för en annan sak – tilltron till regeringens vilja att låta riksdagen fatta sakligt grundade beslut.

Jag skulle under alla förhållanden vilja ställa en fråga för det fall att riksdagen nu följer utskottsmajoriteten: Kommer regeringen trots detta att redovisa sin slutliga bedömning för riksdagen – även utan ett formellt krav på godkännande – innan beslut tas om en ombyggnad? Enligt min mening är detta i vart fall ett minimikrav på praxis i umgänget mellan statsmakterna.

Slutligen ännu en fråga som kanske inte får något svar. Det har i pressen förekommit uppgifter om att majoritetsåsikterna i betänkandet är en del i samregerandets kompromisser – att några borgerliga ledamöters tillstyrkan är priset för eftergifter från motsidan på andra områden. Den teorin stöds av majoritetsskrivningens korthuggna ton där inga detaljresonemang redovisas. Det skulle kunna vara en förklaring – men inte en godtagbar ursäkt – för att utskottsmajoriteten avstår från rätten till en riksdagsprövning grundad på slutliga och mer fullständiga fakta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid civilutskottets betänkande nr 5 fogade reservationen. Trots att denna – av de skäl jag antytt med min fråga nyss – förs fram endast av socialdemokraterna i utskottet tillgodoser den också vad företrädare för folkpartiet och centern hävdade i motionen 50.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Redan 1968 och 1970 beslöt riksdagen om nya system för fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet i landet. Besluten innebar bl. a. att man skulle övergå till att föra registren inom de båda områdena med hjälp av ADB. Man skulle vidare skapa ett enda integrerat system för

verksamhetsområdena.

Genom dessa båda beslut inleddes en period av utrednings- och försöksverksamhet som hittills av olika skäl endast har lett till att ungefär 3 % av landets fastigheter förs i register grundat på ADB.

Frågorna om att föra över fastighetsregistret och inskrivningsväsendet till ADB visade sig betydligt mera kostnadskrävande och invecklade än man från början hade räknat med. De tidsplaner som hade gjorts upp kunde inte hållas. Av bl. a. dessa skäl tillkallade den förra regeringen en parlamentarisk kommitté, fastighetsdatakommittén, för att närmare utreda förutsättningarna för ett rikssystem.

Kommittén lämnade sitt betänkande under hösten 1976. Inom kommittén rådde enighet om att man borde gå över till ADB i fråga om både fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet. Ledamöterna var också ense om att projektet borde etappindelas på det sättet att man i en första etapp fattade beslut om ADB för fastighetsregistreringen. Beslut i fråga om inskrivningsväsendet borde enligt betänkandet anstå under några år. Enligt kommitténs samtliga ledamöter borde man sålunda – åtminstone för omläggningstiden, som får antas uppgå till minst 10–15 år – bryta sambandet mellan fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet i ADB-tekniskt hänseende.

Vid remissbehandlingen utsattes fastighetskommitténs förslag för stark kritik främst i två hänseenden.

En lång rad remissinstanser, bl. a. de som ansvarar för fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet och de som har ställning av kunder inom de båda verksamhetsområdena, framhöll med skärpa att förslaget om en fördröjning av övergången till ADB på inskrivningssidan inte kunde godtas. De fackliga organisationerna intog samma ståndpunkt. Många av dessa remissinstanser förordade uttryckligen att man skulle vidareutveckla det nuvarande integrerade ADB-systemet, driftsystem 1, till ett rikstäckande system.

Å andra sidan underströks från sådana myndigheter som – utan att för egen del vara engagerade i projektet – besitter ett särskilt kunnande på ADB-området, att de delade kommitténs uppfattning att den ADB-tekniska integrationen mellan de båda registren borde brytas. Bland dessa instanser var statskontoret och riksrevisionsverket.

Det kan tilläggas att domstolsverket, som är ansvarigt för inskrivningsväsendet, under utskottsbehandlingen bestämt har uttalat sig för delade system. I den nu aktuella propositionen om ändrade riktlinjer för fastighetsdataverksamheten har regeringen tagit fasta på och försökt tillgodose dessa båda huvudlinjer i remisskritiken. Regeringens förslag kan sägas vara en vidareutveckling av fastighetsdatakommitténs förslag om delade system. Gemensamt för kommittéförslaget och regeringens förslag är att fastighetsregistret och inskrivningsregistret förs över till skilda ADB-system. Däremot skiljer sig de båda förslagen åt på det sättet att enligt betänkandet inskrivningsregistret förs över vid en senare tidpunkt än fastighetsregistret, medan enligt regeringens förslag båda registren förs över till ADB i ett sammanhang.

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

*Fastighetsdataverk-
samheten*

Onsdagen den
15 februari 1978

*Fastighetsdataverk-
samheten*

Regeringens förslag tillgodoser både de särskilt ADB-kunniga myndigheternas önskemål om skilda system och nyttjarnas, kundernas och de fackliga organisationernas anspråk på en samtidig övergång.

Jag skall här inte upprepa *alla* de skäl som i propositionen och vid utskottsbehandlingen har anförts till stöd för regeringsförslaget, men jag skall nämna några av dem.

När det gäller systematiska faktorer har det bl. a. framhållits att stora integrerade system är svåra att ändra och medför större bundenhet till dagens teknik och dagens regelsystem än mindre, skilda system. Verkningarna av driftstörningar kan lättare begränsas i mindre system. Detsamma gäller riskerna för integritetsintrång.

Under 1960-talet ville man integrera olika verksamhetsområden i stora dataregister. Skälet till det var att datorkraften var dyr. I dag är priset på datorkraften avsevärt lägre än då och utvecklingen går enligt experterna mot allt lägre priser.

Systemen för fastighetsregistreringen och inskrivningsväsendet är avsedda att fortlöpande införas långt in på 1990-talet. Det ter sig mot den bakgrunden naturligt att inte bygga upp dem på en 1960-talsfilosofi som utvecklingen redan har passerat. De lönsamhetsberäkningar som – på grundval av uppgifter bl. a. från berörda myndigheter – är grunden för propositionen, visar att skillnaden mellan den integrerade lösningen, driftsystem 1, och regeringens förslag, i propositionen kallad RRV-modellen, är förhållandevis liten. I den mån det i dag kan sägas föreligga några ekonomiska skillnader mellan de båda alternativen uppvägs dessa enligt regeringens bedömning mer än väl av att man med RRV-modellen får en systemlösning som är lämpligare på sikt.

Den här frågan har nu utretts under mer än tio år – senast av en utredning med stark parlamentarisk förankring. Det är nu dags att komma till ett beslut i huvudfrågan och därefter helhjärtat gå in för ett genomförande av beslutet. Det vore fel att invänta detaljerade systemförslag för att riksdagen skall kunna fatta beslut i frågan. Det vore kostnadskrävande och det skulle förorsaka mycket onödigt arbete, om man i ett senare skede ånyo skulle gå in och ändra i dessa förslag. Av den anledningen är det av stor vikt att riksdagen nu tar principiell ställning i fråga om fastighetsregistreringen för att på det sättet ge klart besked om den fortsatta utvecklingen. Därmed röjer man mark för att snabbt få fram realiserbara systemförslag.

Propositionen anger en klar och entydig handlingslinje. Den löser upp en rad bindningar, som har sin grund i den integrerade systemlösningen, men lämnar dessutom handlingsfrihet på en rad betydelsefulla punkter.

Herr talman! Utskottet har förutom propositionen haft en motion att behandla. Den uttalar att man skall ta fram en tidsplan för den fortsatta överföringen av rikets fastighetsuppgifter till dataregister. Den föreslår också att riksdagen skall uttala sig för att driftsystem 1 används tills ett val mellan alternativen kan göras med beaktande av ekonomiska, säkerhetsmässiga, servicemässiga och andra faktorer.

Utskottsmajoriteten har funnit att kravet på ett större beslutsmaterial inte

kan ställas efter allt utredande som skett. Det material som har tagits fram täcker hela området, och vi måste därför vara fullt mogna för ett beslut. Det kan inte heller finnas skäl att i övrigt, som motionen gör, binda sig vid driftsystem 1. En rad skäl som anförs i propositionen och som framförts vid utskottsbehandlingen – jag har tidigare angivit dem – talar för att man skall dela upp driftsystem 1 i två olika system.

När det gäller socialdemokraternas agerande i utskottet är det märkvärdiga att de inte ens har en motion i ärendet. Utskottet har haft att behandla bara en icke-socialistisk motion. I vårt arbete har framkommit att socialdemokraterna valt en egen linje. Men som Maj-Lis Landberg underströk är vi i många stycken helt överens när det gäller utgångspunkterna för bl. a. överförandet av registren till ADB. Detta är det viktiga. Väsentligt är också att vi är överens om att inskrivningsregistret förs in samtidigt med fastighetsdataregistret, eftersom det ger de verkligt stora kostnadsbesparingarna.

Socialdemokraternas reservation och det som Maj-Lis Landberg här har anfört går bl. a. ut på att det i utskottet och i propositionen förs alltför många resonemang i allmänna teser om att frågan inte är tillräckligt utredd. Därutöver sägs att det visserligen är obesträtt att stora system är svårare att ändra och underhålla än små system, men därefter konstaterar man att den tesen inte är relevant just i denna situation. Men detta motiveras inte särskilt ingående.

Det som gjorts till en huvudfråga i diskussionen i utskottet – även Maj-Lis Landberg förde fram det här – är de ekonomiska aspekterna. Då skall vi komma ihåg, som jag sade nyss, att de stora besparingarna kan göras genom att vi får ett inskrivningsregister på ADB så snart som möjligt. Huruvida man sedan skall ha ett integrerat system eller två olika system är det som diskussionen rör sig om. Där är det emellertid fråga om ganska små skillnader när det gäller ekonomin. Maj-Lis Landberg säger att det kan gälla tiotals miljoner kronors skillnad. Ja, vi har under utskottsarbetet fått uppgiften att det kanske rör sig om 30 milj. kr. under en femtonårsperiod. Men det är inte så intressant att räkna kronor, utan det intressanta är att se hur mycket vi kan vinna i pengar genom en rationalisering och genom att nu övergå till ADB. Vi måste fråga oss vid vilken tidpunkt de investeringar som vi nu skall göra har intjänats genom besparingar. Då finner vi att det med de olika förslag som har behandlats i utskottet inträffar någon gång mellan 1991 och 1993. Mellan den variant som regeringen har föreslagit och alternativet att fortsätta på driftsystem 1 är skillnaden bara några månader, och det är ju detta som är det intressanta. Därför kan jag inte förstå hur man med sådan emfas anför kostnadsskäl som argument mot vad regeringen och utskottsmajoriteten har föreslagit.

Herr talman! Jag vill avsluta det här anförandet med att understryka att förutom allt det utredningsarbete som tidigare har utförts och som naturligtvis utgjort underlag också för utskottets arbete har vi i utskottet haft en rad föredragningar och hearings. Vi har varit i kontakt med nästan alla berörda myndigheter, parter och intressen i sammanhanget. Vi har under flera månaders tid haft ärendet på vår dagordning. Därför anser jag att majoriteten

står på en fast grund när den nu förelägger kammaren sitt förslag till beslut.

Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan i betänkandet nr 5.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Huvudskälet till vår reservation är ju att utskottsmajoriteten föreslår kammaren att besluta någonting som man egentligen inte vet något om. Motionärerna, som kommer från folkpartiet och centerpartiet, har begärt att innan riksdagen tar ställning till det förslag som regeringen lagt fram skall man för riksdagen redovisa vilka ekonomiska, säkerhetsmässiga, service-mässiga och andra faktorer som är av betydelse vid valet mellan olika alternativ. Vi socialdemokrater ansluter oss i vår reservation till uppfattningen att detta skall redovisas för riksdagen innan beslut fattas.

Jag måste än en gång framhålla att jag inte kan påstå att driftsystem I är bättre än varje annat alternativ. Vad vi säger är att driftsystem I är det enda alternativ som preciserats och som visat sig fungera bra. Men jag kan absolut inte påstå, som regeringen gör, att ett skisserat system med delningen som huvudingrediens är bättre än driftsystem I. Regeringen har inte lagt fram tillräckliga skäl för sitt förslag.

Jag vill också upprepa att hur än sakprövningen skulle utfalla vid en fullständig redovisning av fakta så är det närmast otillfredsställande att kräva dessa långsiktiga ställningstaganden när hela argumenteringens kärna är en halv sida allmänna teser.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Det har ju genomförts ett utredningsarbete inom regeringskansliet vars material vi har haft tillgång till under utskottsbehandlingen. Som jag förut sade, har vi också haft en rad företrädare för olika intressen, myndigheter och verk på uppvaktnings hos oss i utskottet. Därför måste det verkligen anses vara ett slag i luften att påstå att utskottet inte skulle ha haft tillräckligt beslutsunderlag.

Maj-Lis Landberg menar att vi inte vet riktigt vad vi beslutar om när vi säger ja till de principer som har angivits i propositionen. Emellertid är det just principerna som måste vara vägledande. Att invänta i detalj utarbetade systemförslag som tar både tid och pengar i anspråk kan, som jag sade förut, inte vara rätt väg. Vi måste ge ett klart besked till myndigheter och övriga inblandade om hur vi ser på den fortsatta uppbyggnaden av de båda registren – om det skall vara delat eller icke delat system.

Det finns, som jag anförde tidigare, en rad skäl för att ha ett delat system. Uppfattningen att det skulle vara fördelaktigt med ett stort, integrerat system bygger på gamla idéer och det har framkommit att ett sådant system skapar många problem i den dagliga användningen. Vi vet att driftstörningar och tekniska problem i stora system får återverkningar i avsevärt större omfattning än de får i mindre system. Vi vet också att det från integritetssynpunkt är värdefullt med mindre system i stället för större. Bl. a. datainspektionen har uttalat farhågor för ett stort system.

Maj-Lis Landberg säger att vi vet vad vi har, men så enkelt är det inte. Driftsystem 1, som har använts på försök i Uppsala län, täcker ungefär 3 % av hela det område som det stora rikstäckande systemet skall arbeta med. Vi vet inte alls om erfarenheterna av dessa 3 % kan vara lätt applicerbara på hela det övriga arbetet i landet. Det vi vet är att man hållit på i tio år med dessa 3 % och likaså att driftsystem 1 blivit mångdubbelt dyrare än vi någonsin hade kunnat tro. Kostnaderna belöper sig på ungefär 100 milj. kr. hitintills, och allt talar för att detta utomordentligt komplicerade system inte är ett bra underlag att bygga vidare på när det gäller hela landets fastighetsregister. Vi skall komma ihåg att det rör sig om 12 miljarder tecken i databaserna i ett enda system. De som nu förespråkar detta bör ha den saken i minnet. Den ger en uppfattning om vad det gäller i ett system av detta slag.

Det finns sålunda många skäl att bryta upp systemet – datapolitiska, ekonomiska och praktiska skäl – och ha två system. Det är det principbeslutet vi fattar nu. Riksdagen har alla möjligheter att återkomma i olika sammanhang – både att studera det fortsatta arbetet och att ta ställning till kostnaderna, eftersom det blir en normal procedur i samband med det vanliga budgetarbetet.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Jag vet inte varifrån Georg Danell får sina uppgifter, men vad som ändå framgår av propositionen är ju att ett delat system blir något dyrare än driftsystem 1.

Georg Danell uppehåller sig mycket vid de ekonomiska frågorna. Vi kanske mera har gått in på den principiella frågan att man skall vara tvungen att ge en fullmakt till regeringen rörande något som man vet väldigt litet om. Det är detta vi protesterar mot.

Men de ekonomiska kalkylerna är ett kapitel för sig. Det vi har är beräkningar under vissa förutsättningar av kostnader och intäkter ett antal år framåt. I ett av de alternativ som departementet självt redovisat är förslaget i propositionen 100–200 milj. kr. dyrare än driftsystem 1. I det alternativet skiljer sig också lönsamheten uttryckt i återbetalningstider avsevärt mer än man vill hävda som officiell ståndpunkt. Om vi sedan justerar de här kalkylerna med hänsyn till att man möjligen hunnit föra över några tingsrätters fastigheter till driftsystem 1, så blir det under alla omständigheter i det alternativet kvar många tiotal miljoner i merkostnad.

Vi är antagligen ense om att de här kalkylerna är gjorda under vissa förutsättningar. De ger alltså inte något allmängiltigt belopp i kronor. Detta är i sin tur naturligt, eftersom inte ens de utredningsbara förutsättningarna klargjorts. Vad jag ville poängtera var att man inte skall bagatellisera skillnaden. Det kan visa sig vara fråga om avsevärda belopp.

Vi är också ense om en sak i propositionen: Det är under alla förhållanden delningen som är dyrast. Det är denna merkostnad och den allmänna förseningen genom att resurser går åt för ombyggnad under ett par år som vi skall väga mot eventuella fördelar på sikt av en delning. Observera att ett delat system inte kommer att kunna tas i drift förrän år 1981 – sålunda ett år senare

än enligt promemorian.

När man nu inte lyckas presentera konkreta argument för att det över huvud taget blir några fördelar, så är vår inställning mer förklarlig. Vi vill vänta och se, och vi vill ha ett förslag från regeringen som tar upp både de ekonomiska och de servicemässiga problemen.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Trots att alla vet att siffrorna 100–150 milj. kr. är fel använder sig Maj-Lis Landberg av dem. Men liksom den socialdemokratiska reservationen gör hon vissa förbehåll när det gäller siffrorna.

Nu är det emellertid alldeles oriktigt att använda dessa siffror i debatten, eftersom förutsättningarna för dem är helt felaktiga. Här talar man om igångsättning av de olika systemen vid olika tidpunkter – tidpunkter som inte i dag är aktuella. Propositionen går ju på den linjen, att ingen del av arbetet skall hindras, utan arbetet skall fortsätta som förut till att börja med. Sedan, när vi fått förslaget om de delade systemen, skall vi dela upp allt det material som redan är lagt på ADB. På det viset blir det inga hinder i det fortsatta arbetet utan en smidig övergång till de båda nya systemen.

Jag verkar kanske bagatellisera de ekonomiska skillnaderna. Men det jag uttalar är att med de beräkningar och all den kunskap som vi har i dag kan ingen bevisa att det ena systemet är avgjort dyrare än det andra. Det är omöjligt att göra det. Det kan gälla några tiotal miljoner på 15 års sikt. Och alla i den här kammaren vet att sitter man på det viset och mäter millimetrar långt in i framtiden så är man på allt annat än fast mark.

Vi vet däremot att stora system skapar stora problem. När de går sönder och när det blir driftstörningar av olika slag, tekniska problem, är det mycket svårare att klara upp dem i ett stort system än i ett mindre – det har vi erfarenheter av på flera andra områden, inte minst inom försvaret, för att nämna ett exempel.

Låt mig också citera ur ett yttrande som kom för några år sedan från centralnämnden för fastighetsdata: "Erfarenhet av projekt med en hög ambition rörande funktionell samordning torde saknas helt. Det torde föreligga en betydande risk att sådana projekt inte kan genomföras. — — — Som RSV påpekat i sin översyn av systemet för folkbokföring och beskattning ställs inom ett enskilt system mycket stora krav på den personal som arbetar med systemen. Visserligen kan inom vissa personalkategorier arbetet begränsas till ett system, men för andra kategorier, såsom operatörer, masteroperatörer och systemprogrammerare, torde detta inte vara möjligt. Man bör också observera den ökade komplexiteten och tidsåtgången vid felanalys, återstart och rekonstruktion av databaser."

Detta är bara ett av de många exempel som vi under utskottsarbetet har fått på att det finns all anledning att stoppa en vidare uppbyggnad av ett stort integrerat system av dessa båda register och i stället gå på en också ur datapolitisk synvinkel vettigare linje, nämligen att ha mindre åtskilda datasystem.

MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Vi diskuterar inte driftsystem I här. Vad vi reserverar vill är att regeringen skall ge riksdagen möjlighet att se hur det nya systemet kommer att fungera och vad det kommer att kosta – det är där vi skiljer oss åt. Vi har inte på något sätt bundit oss för driftsystem I.

Vi är överens om att driftsystem I skall fortsätta under den tid man försöker komma fram med ett annat system – eller hur, Georg Danell? Vad vi reserverar kräver är att det redovisas för riksdagen både hur det nya systemet skall fungera och vad det kostar när man kommer fram till detta system – det är skillnaden.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Maj-Lis Landberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	158
Nej	–	141
Avstår	–	2

§ 13 Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser bostadsdepartementets ansvarsområde.

Punkten 1

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det här ärendet illustrerar brister i regeringsbestyren som det kan vara intressant att ta del av för kammarens ärade ledamöter. Jag erkänner att det är svårt att hitta bristerna när man läser utskottsbetänkandet, som vi är eniga om. Där har vi ett så ädelt språk att vi inte i klara verba säger vad det är fråga om. Men det har vi försökt uttrycka i ett särskilt yttrande. Och jag skall ytterligare försöka förenkla resonemanget för att visa vad det är fråga om.

Det gäller bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom befintlig

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

Onsdagen den
15 februari 1978

*Vissa energibespa-
rande åtgärder
inom bostadsbe-
ståndet*

bostadsbebyggelse. Vi bestämde oss för sådana bidrag och lån häromsistens. Men efterfrågan på dessa lån blev av mycket stor omfattning, som vi inte hade väntat. Redan den 25 oktober förra året begärde bostadsstyrelsen påspädning på anslagen för att kunna tillgodose de behov man såg framför sig.

Det tog emellertid lång tid för regeringen att komma fram till ett ställningstagande i frågan. Man hade chansen att späda på den 11 november – då förslag om tilläggsstat lades fram. Men den chansen tog man alltså inte. Regeringen fattade beslut den 22 december, och då använde man sig av finansfullmakten, som är till för att användas när man skall göra insatser för att främja sysselsättningen i landet. Det hjälpte inte heller med detta beslut, utan det dröjde ytterligare nästan en månad innan man kom sig för med att expediera ärendet, vilket skedde den 17 januari. Men alltjämt väntar de lånesökande ute i landet på besked. Kommunerna har fortfarande inte kunnat verkställa det som bostadsstyrelsen begärde redan den 25 oktober förra året.

Man kan då fråga sig vad den här klantigheten beror på. Jag ifrågasätter inte den duglighet och kunnighet som finns inom budgetdepartementet; det vore felaktigt att påstå att man där inte har klarhet i sitt eget sätt att fungera. Men agerandet i den här frågan kan vara ett uttryck för en vilja att inte få till stånd ombyggnad i den omfattning som man på bostadsdepartementet hade intresse av. Jag kräver inte att man på ett specialdepartement skall känna till finesserna i samband med alla olika anslag som riksdagen beviljar, och det är tänkbart att man inom bostadsdepartementet inte insåg problemen med att i det här fallet använda finansfullmakten.

Att det var felaktigt att här använda sig av finansfullmakten blev uppenbart för några veckor sedan, när bostadsstyrelsen skulle få pengarna sedan regeringen hade expedierat ärendet i januari. AMS sade ju då: Det här är inte era pengar, utan det är våra, och de skall ut vid tidpunkter och på platser som vi rekommenderar.

Vi fick således då en komplicerad situation. Nu har utskottet tagit över ärendet och sagt att pengarna skall gå på den normala budgeten och att man skall slopa detta med finansfullmakten. Utskottet har alltså föreslagit en ändring av ett beslut som regeringen fattat – utskottet har naturligtvis inte föreslagit ändring av beslutet rörande finansfullmakten, utan man har föreslagit ett utrymme för samma belopp i den normala budgeten – och därmed så att säga knäppt regeringen på näsan.

Jag har med detta velat göra riksdagens ledamöter uppmärksamma på detta ärendes behandling.

Jag vill också kort beröra en annan fråga som kommer att tas upp senare i samband med att vi behandlar propositionen 76 om energiplan för befintlig bebyggelse, och det gäller utformningen av anslaget enligt gällande bidragsregler.

Det har skett en explosion när det gäller efterfrågan på bidrag för att minska energiåtgången i hus. Det är då fråga om småhus som man förser med nya ytterväggar – en del med nya tegelväggar, en del med nya plåtvägggar och andra med förbättrad isolering som skall hålla kylan borta och bevara värmen

i kåken. Det här har alltså blivit en kolossal anstormning när det gäller ansökningar om bidrag och lån.

Man skulle mot den bakgrunden kunna tro att alla småhusägare runt om i landet nu har blivit energimedvetna. Det vore i och för sig bra, men det kan också vara så att det här har gått snett på något sätt. Vi har ju erfarenhet av en liknande utveckling när det handlade om pannbyten. Många husägare fick då sina pannor utbytta, trots att det inte alltid var motiverat från energibesparingssynpunkt. Vi vet itne om det nu aktuella bidraget ger energispareffekter som något så när rimligt svarar emot de kostnader som samhället påtar sig för att få de här nya tegelväggarna, plåtväggarna osv. Man bör således så småningom undersöka den saken.

Diskussionen om detta kommer alltså att tas upp i samband med behandlingen av propositionen 76, men jag har redan nu velat anföra att frågan om det här bidragets utformning bör ägnas särskild omsorg.

Låt mig slutligen, herr talman, bara säga några ord om ytterligare en detalj i den här frågan, en detalj som är nog så viktig och som vi är eniga om. Den behandlas i en mening på s. 3 i betänkandet:

”Utskottet har förutsatt att motsvarande ram --- kommer att disponeras på det sätt som är lämpligt med hänsyn till sysselsättningsläget i stort och i olika regioner.”

Det är nämligen så att spareffekten bör bli densamma, oavsett var kåkarna ligger i landet. Men sysselsättningsläget är ju varierande i landet, och om spareffekten skall bli densamma – det kan naturligtvis bli några variationer, men man gör ju inga undersökningar i de enskilda fallen och man ställer inga krav i sammanhanget – då bör man se till att medlen i största möjliga utsträckning disponeras för orter som har dålig sysselsättning för byggnadsarbetare och för projekt där anställd arbetskraft utför arbetet.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Det anförande som herr Bergman höll vände sig inte på något sätt mot det förslag som utskottet föreslår riksdagen att ta ställning till, utan det sysslade med detaljer under förberedelsearbetet. Det kan därför knappast bli någon debatt mellan vice ordföranden och mig, eftersom jag håller mig till det betänkande som civilutskottet lägger fram.

Regeringens proposition 107 med ändrade regler för energisparstödet, som i vissa avseenden kritiserades av socialdemokraterna, har fått till effekt att efterfrågan på energisparlån har ökat i så stor utsträckning att bostadsstyrelsen, redan efter det att ungefär en fjärdedel av budgetåret hade gått, gjorde en hänvändelse till regeringen om ökat anslag. I framställningen omtalades att stor aktivitet råder och att ytterligare pengar behövs. Det är bra att intresse finns för att på frivillig väg åstadkomma en bättre hushållning med energi då det gäller bostadsuppvärmning.

Vi har i utskottet observerat de problem som uppstått för länsbostadsnämnderna, vilka inte kan fatta några lånebeslut utan att först få större ramar och anslag. De förändringar i själva anslagsutformningen, som var nödvändiga för att det skulle fungera snabbare, har vidtagits. Annars tycker man att

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

*Meddelande om
fråga*

det beslut som regeringen har fattat administrativt skulle kunna hanteras på ett sådant sätt av ämbetsverken, att det hade varit möjligt att få ut pengarna till verksamheten. Såsom vice ordföranden konstaterade skapar ju de miljoner som nu går till energisparlån sysselsättning inom olika delar av det näringsliv, som verkar på byggnadssidan.

Med ungefärligen den formulering som står i vårt betänkande och som finns med i energisparplanen borde anslaget kunnat delas ut på regionerna utan att man går till granskning och beslut i varje enskilt ärende. Då hade det hela fungerat bra. Nu gör man den förändring som vi föreslagit i utskottet och som vi är överens om. På det sättet får vi möjlighet att beta av de långa listor som finns hos de berörda länsbostadsnämnderna. Resultatet av propositionen 107 har, som sagt, blivit en mycket stor frivillig aktivitet, och därför finns det anledning att se till att anslagstillförseln fungerar.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tror fortfarande inte att Kjell Mattsson hade förväntat sig att myndigheterna skulle fungera så att frågorna hade kunnat lösas utan att vi tagit över beslutet. Jag hoppas verkligen att myndigheterna följer de riktlinjer som Svca rikets lag föreskriver dem att göra. Om jag vore ordförande i utskottet, skulle jag inte vilja uppmana dem till att bryta emot detta.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Detta är inte någon uppmaning till lagbrott. Jag tror att vice ordföranden och jag är överens om att vi många gånger bara eftersträvar att myndigheterna hanterar bestämmelserna på ett praktiskt sätt så att allt fungerar. Det är inte fråga om lagbrott.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 14 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 februari

1977/78:299 av *Rolf Dahlberg* (m) till kommunikationsministern om skyldigheten att medföra nödsändare på flygplan:

Enligt tidningsuppgifter medförde det flygplan som under gårdagen störtade utanför Gävle icke någon nödsändare.

Vill statsrådet redogöra för de bestämmelser som gäller för beviljande av dispens från skyldigheten att medföra nödsändare på flygplan?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 12.39.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 80

Onsdagen den
15 februari 1978

*Meddelande om
fråga*